

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР МИТНОЇ СПРАВИ

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОЇ СПРАВИ**

*Матеріали науково-практичної інтернет-конференції
(Хмельницький, 16 травня 2018 року)*

УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР МИТНОЇ СПРАВИ

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
МИТНОЇ СПРАВИ

*Матеріали науково-практичної
інтернет-конференції
(Хмельницький, 16 травня 2018 року)*

Рекомендовано до друку як мережеве електронне видання
Вченою радою Науково-дослідного інституту фіскальної політики УДФСУ
(Протокол № 5 від 14 червня 2018 року)

Редакційна колегія: **В. І. Коротун**, канд. екон. наук, с.н.с., **О.С. Нагорічна**, канд. пед. наук, с.н.с., **В.І. Царенко**, канд. юрид. наук, доц., **Хома В.О.**, канд. юрид. наук, доц., **Б.І. Бабенко**, канд. техн. наук, доц., **Е.С. Молдован**, канд. наук держ. упр., **С.В. Капітанець**, канд. пед. наук, доц., **О.В. Яковенко**, канд. екон. наук, доц., **В.В. Заяц**.

Удосконалення правового регулювання митної справи: Збірник тез науково-практичної інтернет-конференції (Хмельницький, 16 травня 2018 року). – Хмельницький: Науково-дослідний центр митної справи НДІ фіскальної політики УДФСУ, 2018. – 87 с.

У збірнику представлено матеріали науково-практичної Інтернет-конференції «Удосконалення правового регулювання митної справи», що відбулась 16 травня 2018 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей присвячені удосконаленню правового регулювання митної справи, а саме: висвітленню проблемних питань реалізації митного законодавства; розгляду актуальних питань застосування правил преференційного походження товару; аналізу нормативно-правових та організаційних аспектів запобігання та протидії незаконному переміщенню через митний кордон України тютюнових виробів тощо.

Матеріали, включені до збірника, можуть бути корисними як для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, так і практиків, фахівців митної справи.

Організаційний комітет науково-практичної інтернет-конференції «Удосконалення правового регулювання митної справи» не завжди поділяє думку її учасників.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками науково-практичної інтернет-конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники науково-практичної інтернет-конференції.

ЗМІСТ

<i>Мельник О. Г., Адамів М. Є.</i> ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ СИРОВИНОЮ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	5
<i>Бабенко Б. І.</i> ІСТОРІЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ПЕРЕМІЩЕННЮ ЧЕРЕЗ МИТНИЦЮ АБО ПОЗА НЕЮ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ: ЧОМУ ЦЕ БУЛО ВАЖЛИВО.....	10
<i>Дорофеева Л. М.</i> ВИЯВЛЕННЯ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ КОРДОН НЕВСТАНОВЛЕНИМИ ОСОБАМИ.....	15
<i>Капітанець С. В.</i> ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З ТОРГІВЛЕЮ НЕЛЕГАЛЬНИМИ ТЮТЮНОВИМИ ВИРОБАМИ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЇХ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ.....	20
<i>Коротун В. І., Макаренко В. В.</i> НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНОМУ ОБІГУ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ.....	26
<i>Лопатовський В. Г., Яковенко О.В.</i> ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ ВІДПОВІДНО ДО УГОДИ ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ.....	30
<i>Молдован Е. С.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ БОРОТЬБИ З КОНТРАБАНДОЮ ТЮТЮНУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПІД ВЛАДОЮ РОСІЇ ТА АВСТРО-УГОРЩИНИ (XVIII-поч. XX ст.).....	36
<i>Новицька Н. В., Хлебнікова І. І.</i> ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ В РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ ДОМОВЛЕНОСТЕЙ ЯК ОСНОВА ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНОМУ ОБІГУ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ.....	42
<i>Федоришина Л. М.</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ПОШТОВОЇ СЛУЖБИ ТА МИТНИЦІ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕМІЩЕННЯ (ПЕРЕСИЛАННЯ) ВІДПРАВЛЕНЬ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ.....	47
<i>Фрадинський О. А.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ ЗА ПОРУШЕННЯ АКЦИЗНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ТОРГІВЛІ ТЮТЮНОМ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ У І ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.....	54
<i>Хома В. О.</i> КЛАСИФІКАЦІЯ РІВНІВ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ПЕРЕМІЩЕННЮ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ ТА СИРОВИНИ.....	58
<i>Хома В. О., Молдован Е. С., Максименко О. Д.</i> НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ПЕРЕМІЩЕННЮ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ТЮТЮНУ ТА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ.....	63
<i>Заяц В. В.</i> КРАЇНА ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ЯК СКЛАДОВА МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	67
<i>Валігура А. Т., Науковий керівник: Новицька Н.В.</i> РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ СПРАВИ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ.....	73
<i>Копотун А. М., Науковий керівник: Стародуб Д.М.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПРАКТИКИ НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ З РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ КОРДОНАМИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ РИЗИКІВ У ГАЛУЗІ МИТНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ.....	78
<i>Тригуб С. Е., Науковий керівник: Новицька Н.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	82

Мельник Ольга Григорівна,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
Національний університет «Львівська політехніка»
Адамів Марта Євгенівна,
к.е.н.,
асистент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ СИРОВИНОЮ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Незважаючи на існування значних протиріч навколо операцій з давальницькою сировиною, в останні роки цей вид операцій набуває дедалі активнішого поширення серед представників вітчизняного бізнесу. При цьому об'єктивно виправдане зацікавлення викликає саме роль переробного підприємства у взаємодії із іноземним замовником. Мова, зокрема, йде про толінгові операції, що передбачають взаємодію вітчизняного та зарубіжного суб'єктів господарювання, в межах якої один із суб'єктів є переробним підприємством, а інший виступає замовником переробних робіт, тобто власником давальницької сировини. Своєю чергою, при толінговій взаємодії замовник надає виконавцю давальницьку сировину, тоді як переробне підприємство зобов'язується виготовити для власника давальницької сировини готову продукцію на обумовлених платних засадах та повернути її у країну замовника.

Налагодження толінгової взаємодії із іноземними замовниками для багатьох вітчизняних товаровиробників стало ключовим вирішенням критичних проблем діяльності, пов'язаних із відсутністю достатнього обсягу фінансових ресурсів для забезпечення поточних виробничо-господарських потреб, простоюванням виробничих ресурсів, загрозою втрати кадрового потенціалу та настання банкрутства, тощо. При цьому, такі підприємства на сучасному етапі демонструють приклади успішних бізнес-структур із сучасними виробничими приміщеннями, прогресивним техніко-технологічним забезпеченням, соціально

забезпеченим персоналом, тощо. За таких умов толінгові операції для вітчизняних підприємств є своєрідним успішним стартом нової ефективної діяльності та передумовою подальшого самостійного розвитку.

Серед ключових умов, на які зважає іноземний замовник, при виборі переробного підприємства є географічне розташування, середній рівень оплати праці персоналу, рівень витрат на комунальні послуги, нормативно-правова база, тощо. У переліку зазначених чинників важливе місце займає законодавство, що визначає та регулює особливості здійснення толінгових операцій в країні виконавця переробних робіт. При цьому, цей фактор є найбільш керованим зі сторони держави з-поміж інших чинників, що дає змогу привести нормативно-правову базу у відповідність із європейськими стандартами, забезпечити об'єктивну сприятливість її ключових положень як для замовника, так і для виконавця переробних робіт. Варто зазначити, що толінгові операції стали потужним рушієм розвитку бізнес-структур та національних економік сусідніх держав, наприклад, Польщі, Угорщини та інших.

Таким чином, для зацікавлення іноземних власників давальницької сировини у налагодженні взаємодії із українськими товаровиробниками, успішного розвитку толінгових операцій на вітчизняних теренах, використання їхніх переваг для розвитку українського підприємництва та національної економіки необхідно забезпечити якісну й грамотну нормативно-правову базу, що чітко однозначно й об'єктивно регулюватиме особливості реалізації операцій з давальницькою сировиною.

На жаль, серед представників наукової спільноти, експертів, підприємців, менеджерів, фахівців панує одностайна думка, щодо існування певних проблем у нормативно-правовому забезпеченні операцій з давальницькою сировиною.

На сьогодні нормативно-правова база, що визначає особливості здійснення операцій з давальницькою сировиною, в основному представлена Податковим та Митним кодексами України [1-2]. Зокрема, у Податковому кодексі України знаходимо визначення давальницької сировини як сировини, матеріалів,

напівфабрикатів, комплектуючих виробів, енергоносії, що є власністю одного суб'єкта господарювання (замовника) і передаються іншому суб'єкту господарювання (виробнику) для виробництва готової продукції, з подальшим переданням чи поверненням такої продукції або її частини їх власникові чи за його дорученням іншій особі. Тоді як, операції з давальницькою сировиною трактуються як операції з переробки (обробки, збагачення чи використання) давальницької сировини (незалежно від кількості замовників і виконавців, а також етапів (операцій)) з метою одержання готової продукції за відповідну плату [1]. При цьому в жодному чинному вітчизняному нормативно-правовому акті немає визначення толінгових операцій. Поняття «толінг» має іншомовне походження і широко застосовується у зарубіжних державах для позначення саме зовнішньоекономічного характеру операцій з давальницькою сировиною, що відображає взаємодію вітчизняного та іноземного суб'єкта.

З огляду на вищевикладене, ключовими семантичними проблемами у нормативно-правовому забезпеченні операцій з давальницькою сировиною є відсутність законодавчо закріпленого поняття, що виокремлювало б зовнішньоекономічний характер таких операцій. При цьому доцільно було б розглядати операції з давальницькою сировиною як комплексне поняття, що може передбачати здійснення таких операцій лише між вітчизняними суб'єктами, або й у взаємодії із іноземним партнером. Законодавче виокремлення толінгових операцій обґрунтовується необхідністю приведення вітчизняної нормативно-правової бази до європейських стандартів, забезпечення чіткого розуміння і трактування їхньої сутності іноземними суб'єктами господарювання, уникнення непорозумінь між партнерами толінгової взаємодії при трактуванні одних і тих самих понять та налагодження таким чином ефективної співпраці тощо.

Ще однією семантичною проблемою у законодавчій сфері є наявність однакових за найменуванням, однак різних за змістом понять. Мова йде про переробні підприємства, адже секція С КВЕД-2010 виокремлює переробну промисловість, що передбачає процеси фізичного або хімічного перероблення

матеріалів, речовин або компонентів з метою випуску нової продукції [3]. Як бачимо, мова йде про конкретний вид економічної діяльності, тоді як операції з давальницькою сировиною можуть бути реалізовані й в межах широкого спектру інших видів економічної діяльності. Це відповідно призводить до термінологічної плутанини як серед представників бізнесу, так і наукової спільноти, що вимагає законодавчого уточнення найменувань розглянутих вище понять.

Ключовим нормативно-правовим документом, що регулює особливості здійснення операцій з давальницькою сировиною, є Митний кодекс України [2]. Стрижневою особливістю цього документа є виокремлення двох митних режимів, зокрема переробки на території України та переробки за межами території України, що відповідно визначає ролі вітчизняного та іноземного суб'єктів. Варто зазначити, що ключовими проблемами, про які дедалі частіше зазначають фахівці вітчизняних переробних підприємств, є складність визначення точних даних щодо обсягів імпортованої давальницької сировини, виготовленої на її основі готової продукції, виробничих відходів, тощо, що мають бути відображені у відповідному документі, який надається митним органам. Таким чином, доцільно було б відповідно до кращих європейських практик скасувати законодавчу вимогу щодо попереднього встановлення точного планового обсягу виготовленої на основі давальницької сировини продукції, натомість законодавчо встановити положення щодо проведення перманентного контролю митними органами за обсягами готової продукції у процесі виробничого процесу та по його завершенню.

Варто також зазначити, що відповідно до положень Митного кодексу України [2] термін переробки давальницької сировини на митній території України, як правило, не повинен перевищувати 365 днів. При цьому, як відомо з практики функціонування вітчизняних переробних підприємств, багато таких підприємств налагодили довготривалу співпрацю із іноземними партнерами та зобов'язані перманентно виконувати низку формальних дій задля продовження взаємодії. З метою стимулювання як зарубіжних, так і вітчизняних суб'єктів доцільно було б передбачити у нормативно-правовій базі певні спрощення для тих

підприємств-партнерів, котрі сумлінно реалізують операції з давальницькою сировиною впродовж тривалого періоду часу та мають налагоджені довготривалі зв'язки у перспективі.

Вирішення вищерозглянутих проблем забезпечуватиме формування якісної, грамотної та гармонізованої із європейськими стандартами нормативно-правової бази щодо регулювання операцій з давальницькою сировиною, в тому числі й зовнішньоекономічного спрямування. Це відповідно стимулюватиме як іноземні, так і вітчизняні бізнес-структур до налагодження толінгових операцій, сприятиме розвитку вітчизняного підприємництва та національної економіки, активізуватиме інтеграцію України до європейського простору та формуватиме її імідж як розвиненої держави на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : закон [прийнято Верховною Радою України 02.12.2010 № 2755-VI] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : закон [прийнято Верховною Радою України 13.03.2012 № 4495-VI] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

3. Електронний сервіс для визначення кодів видів економічної діяльності за КВЕД-2005 та КВЕД-2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kved.ukrstat.gov.ua/>.

Бабенко Борис Іванович,
к.т.н., доцент,
науковий співробітник відділу удосконалення
протидії митним правопорушенням
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ІСТОРІЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ПЕРЕМІЩЕННЮ ЧЕРЕЗ МИТНИЦЮ АБО ПОЗА НЕЮ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ: ЧОМУ ЦЕ БУЛО ВАЖЛИВО

До другої половини XVII ст. на землях, що сьогодні становлять територію України, існували заборони на ввезення «заповідних товарів», у тому числі – на тютюн, обумовлені морально-релігійними мотивами. Правила здійснення митного контролю розглядалися, перш за все, як засіб заохочення розвитку внутрішнього виробництва і поповнення державної скарбниці, а не регулювання зовнішньої торгівлі [1-2]. Однак, прагнення зібрати якомога більше доходів за рахунок митних зборів мало і свою негативну сторону, що сприяло появі такого альтернативного явища, як контрабанда, що послаблювало економіку держави [1].

З метою організації припинення таємного виготовлення, перевезення, продажу предметів, обкладених акцизом (вино, пиво, тютюн, сіль) та справляння акцизу, створювалися корчемні команди (корчемні варти (стражі)), які проіснували до 1918 року. Встановлювалися і штрафи за контрабанду. У зв'язку із необхідністю посилення боротьби з контрабандою в «Іменних указах» останнього десятиліття XVII ст. обумовлювалися і права митників щодо здійснення особистого огляду осіб, які перетинають кордон [3].

Після виходу в світ «Новоторгового статуту» почалася активна нормотворча діяльність країни, спрямована на вирішення завдань із захисту економічних інтересів держави, на вдосконалення митної справи та пошук шляхів боротьби з контрабандою. Петрівський указ продовжив лінію накопичення іноземної валюти в країні та здійснення суворих покарань за контрабанду. Протекціоністський тариф 1724 року врегулював зовнішню торгівлю держави, зокрема в інтересах забезпечення конкурентоспроможності промисловості, але в той же час сприяв

розвитку контрабанди. Указ 1746 року встановлював зону територіальних вод, яка визначалася дальністю гарматного пострілу. В межах територіальних вод митники мали право висаджувати на судно свої команди, оглядати товари, опечатувати люки, тобто провадити всі митні операції з оформлення товарів та запобігання контрабанді. Гострота питання пояснювалася і тим, що кордони практично були відкриті для контрабандистів. На межі XVIII-XIX ст. активно розвивалися митні органи, а система митних установ закріплювалася у митних статутах (в період – середини XIX ст.). У зазначених документах наголошувалося, що боротьба з контрабандою покладалася на прикордонні варти, а з 1866 року митні порушення вміщалися до Митного статуту, який дозволяв застосування зброї в митній смузі, у випадках вчинення опору контрабандистами [1].

У Митний статут 1904 року було внесено зміни стосовно визначення контрабанди. Контрабандою вважалися товари, як митні (заборонені), так і безмитні – відпускні та привізні, якщо вони провозилися повз митні установи або через них, але з приховуванням від митного контролю. По-іншому стало трактуватися і визначення контрабанди у «Правилах про покарання і стягнення за контрабанду і порядку провадження справ про контрабанду», затверджених 27 березня 1906 року [3]. Зокрема, до контрабанди також відносили незаконне переміщення або вивезення тільки митних товарів, причому по відношенню до експортних товарів контрабандою визнано не тільки як закінчене діяння, а й замах на вивезення, так і у відношенні до експортної контрабанди, коли вивезення буде вже здійснено, а затримання контрабандиста на території суміжної держави вже неможливо. Це визначення було закладено і в Митному статуті 1910 року (ст. 1045). Таким чином, нормотворча діяльність в Російській імперії до початку XX ст. посилилася. Митне законодавство удосконалювалося і його застосування сприяло підвищенню якості митного контролю та припинення контрабанди, у тому числі контрабанди тютюну [3].

Важливим напрямком роботи з припинення контрабанди, стало подальше вдосконалення законодавства як по лінії посилення охорони державного кордону, так і в напрямку посилення заходів із боротьби з контрабандною діяльністю.

Тільки за період з кінця XIX ст. до 1917 р. в світ вийшло близько шістдесяти законодавчих, підзаконних та нормативних актів, які врегульовували боротьбу з контрабандою, серед них і документи, що містили правові норми стосовно затримання контрабанди на морі та залізничному транспорті. Нові підходи до припинення контрабандного промислу отримали закріплення в митних статутах 1892, 1904 та 1910 років. У Положенні про боротьбу з контрабандою 1906 року, на початку XX ст. і в роки промислового підйому (1909-1913 роки) незаконне ввезення та вивезення товарів не скорочувалося, а збільшувалося, й на рік складало біля 120 тис. випадків. Слід зазначити, що в зв'язку з розвитком залізничного транспорту і збільшенням кількості морських і річкових торговельних суден, дії контрабандистів стали більш витонченими і зухвалими. У ряді випадків відзначалося використання технічних засобів та службових собак для розшуку контрабандистів [4]. Якщо номенклатура контрабандних товарів залишалася в основному незмінною, за деяким винятком, то сама контрабанда стала більш кваліфікованою. З одного боку, використовувалися фальшиві документи торгових і комерційних фірм, з іншого – контрабанда переправлялася не тільки пішим порядком або на конях, а й на судах та по залізниці. Поряд з професійними контрабандистами і деякою частиною місцевого населення, контрабандою стали займатися також «поважні (посадові) люди».

У деяких випадках співучасниками злочину контрабанди були й митники. Так, за зловживання своїм службовим становищем весь особовий склад Таганрозької митниці був відданий під суд, а за заниження мита – звільнено 21 митника Варшавської митниці. Цікаві замальовки зустрічаються і у виданих роботах з митної справи. Всі вони свідчать, що контрабандисти в цей період застосовували хитрощі, а контрабандні товари представляли велику цінність [1].

Слід зазначити, що поряд з ростом числа і різноманітності способів приховування товарів зростав і професіоналізм митників. Накопичувався досвід припинення спроб незаконного ввезення та вивезення товарів. Завдання щодо захисту економічних інтересів Росії на кордоні і в прикордонних районах посилились вже з 1917 р., задовго до реорганізації митної варти. У 1925 р.

союзним Митним статутом, вводилося таке визначення, що «будь-яке переміщення через державну прикордонну смугу цінностей, майна і всякого роду предметів, повз митні установи або через такі, але з приховуванням від митного контролю, визнаватиметься контрабандою (ст. 259). На початку 1921 року контрабандні товари не тільки заповнили ринки прикордонних районів, але й проникали в глиб країни [1, 3].

Загрозливих розмірів прийняла контрабанда на західному кордоні, де вона становила 50% усієї контрабанди країни, у тому числі і тютюну [1-2].

Особливості діяльності контрабандистів, наприклад, періоду 1944 року були пов'язані не тільки з застосуванням хитрощів та способів з приховування контрабанди, але і з використанням службового становища посадовими особами під прикриттям документів, що містили вказівки про секретний характер вантажів, упаковку, опечатування гербовими сургучними печатками, під виглядом репараційного і поворотного вантажу, або трофейного майна. Крім того, в цей період: відзначалося зростання контрабанди, яка мала товарний характер, серед них *тютюн*, сірники, питна сода, чорний перець, фарби для тканин і ін.; на частку митниць доводилося 4204 затримань, або понад 70%, з них 85% при ввезенні і 15% при вивезенні [1].

Таким чином, найпоширеніші правопорушення, цього періоду були пов'язані з експортно-імпортними операціями, зокрема з алкоголем, тютюном, морепродуктами, валютними цінностями тощо.

На сьогодні значна частина експортно-імпортних товаропотоків в Україні має контрабандне походження, що негативно впливає на стан розвитку вітчизняної економіки, дестабілізує внутрішній ринок та є основою для вчинення корупційних дій в державних та місцевих органах влади [5]. Серед певних товарно-матеріальних об'єктів «групи ризику» («чорна підгрупа») найпоширенішим предметом порушення митних правил та контрабанди залишаються тютюн або тютюнові вироби, які переміщуються через митний кордон з приховуванням у товарах (вивантаження яких ускладнено),

конструктивних порожнинах спеціально виготовлених сховищ, доступ до яких є можливим після вивантаження товару та демонтажу сховищ.

Оцінюючи місце, роль і доцільність створення системи боротьби з контрабандою (у розглянутому історичному періоді), приходимо до висновку, що функціонування цієї системи націлювалося, перш за все, на виконання завдань захисту економічних інтересів держави шляхом припинення незаконного переміщення товарів і вантажів через митний кордон. При цьому необхідно зазначити, що, попри певну ефективність діяльності митних органів у сфері запобігання і протидії контрабанді, ліквідувати дане негативне явище не вдавалося у жоден із проаналізованих нами історичний період. Синтезуючи викладений вище матеріал, дозволимо собі зробити припущення, що подоланню явища контрабанди перешкоджали такі фактори, як: гнучкість схем порушення митних правил та контрабанди, обумовлена постійною корекцією контрабандистами механізмів і тактик їх протиправної діяльності; нікчемністю ризиків аналізованої протиправної діяльності, порівняно із потенційною вигодою від неї; недосконалістю нормативно-правового законодавства у митній сфері; несприятливими соціально-економічними факторами, такими як масове безробіття на прикордонних територіях тощо. Справедливою видається нам думка щодо актуальності впливу зазначених у ретроспективному розрізі факторів, що перешкоджають ефективній протидії контрабанді, й у сучасних умовах (про що йдеться, наприклад, у джерелах [5-7]). Під цим кутом зору історичний аналіз запобігання і протидії контрабанді є надзвичайно важливим, оскільки він дає змогу уникнути минулих, «історичних», помилок, а також спробувати адаптувати найбільш ефективні та результативні минулі митні антиконтрабандні практики до умов сучасності.

Список використаних джерел:

1. Кисловський Ю. Г. Історія митниці держави російської [Електронний ресурс] / Ю. Г. Кисловський. – Режим доступу : <http://www.library.fa.ru/files/Kislovsky.pdf> .

2. З історії зовнішньої торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bujet.ru/article/301799.php>.

3. Енциклопедія історії України: Т. 6. Митна справа. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Mytna_sluzhba_Ukrainy.

4. Характеристика кінологічного забезпечення окремих правоохоронних органів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/4_2014/36.pdf.

5. Звіт роботи Державної фіскальної служби України за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/237691.html>.

6. Основні завдання і функції Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/zavdannya--funktsii/>.

7. Про схвалення Стратегії у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/570-2017-%D1%80>.

Дорофєєва Лілія Максимівна,
к.ю.н.,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Ужгородського національного університету,
начальник юридичного відділу
Закарпатської митниці ДФС

ВИЯВЛЕННЯ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ, ЩО ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ КОРДОН НЕВСТАНОВЛЕНИМИ ОСОБАМИ

Проблема незаконного переміщення тютюнових виробів через кордон є актуальною для західних областей України. Враховуючи надзвичайно великі

прибутки (до 400% вартості), порушники не припиняють спроб переправити сигарети на територію країн-членів Євросоюзу, використовуючи при цьому найрізноманітніші засоби та способи вчинення таких незаконних оборудок. Найпопулярнішими з них вже багато років залишаються приховування від митного контролю та переміщення поза митним контролем, тобто ті ж самі способи, що характеризують вчинення контрабанди.

Проведений нами порівняльний аналіз заходів протидії контрабанді загалом і тютюнових виробів, зокрема, що здійснюються митними адміністраціями сусідніх європейських країн, дозволив зробити висновок про достатньо суворе, як правило кримінальне покарання у країнах Євросоюзу за незаконне переміщення предметів через кордон, ухилення від сплати митних платежів або нелегальні оборудки із підакцизними товарами. Тому і методи виявлення та види покарання осіб, що їх вчинили відповідають рівню суспільної небезпеки таких дій та відбуваються за процедурою кримінального провадження. Натомість вітчизняні форми та методи боротьби з такою протиправною поведінкою в порівнянні з європейськими видаються менш результативними і занадто ліберальними, а відтак не здатними ні запобігти, ні припинити такі форми злочинної діяльності. На нашу думку, адміністративні стягнення у вигляді штрафів та конфіскації предметів виявлених правопорушень не досягають бажаного результату, через що суспільство потребує більш ефективних та дієвих видів відповідальності за незаконне переміщення предметів, і у першу чергу підакцизних товарів, через митний кордон шляхом удосконалення вітчизняного законодавства [1, с. 39].

Декриміналізація товарної контрабанди позбавила можливості вітчизняні правоохоронні органи порушувати кримінальні справи та проводити досудове розслідування по фактах незаконного переміщення тютюнових виробів, а також використовувати оперативно-розшукові заходи для розшуку осіб, що вчинили такі дії. Сьогодні єдиним чітко регламентованим способом протидії незаконному переміщенню тютюнових виробів є виявлення ознак протиправного переміщення, встановлення винних осіб та передача матеріалів справи про порушення митних

правил до суду для прийняття рішення про притягнення до відповідальності, однією з форм якої є конфіскація безпосередніх предметів правопорушення та накладення штрафу на винну особу у розмірі 100% вартості таких предметів.

Однак, вказані стягнення можуть бути застосовані лише у тих випадках, коли безпосередні предмети правопорушення вилучені; особа, яка у незаконний спосіб намагалась перемістити тютюнові вироби через кордон, встановлена, а її вину доведено. У переважній більшості виявлення фактів вчинення спроб незаконного переміщення сигарет через митний кордон особа правопорушника встановлюється. Проте, існує чимало ситуацій, коли таку особу не встановлено, а тому, передбачена митним законодавством відповідальність не може бути застосована.

Залишаються не врегульованими питання щодо виявлення посадовими особами митниць та прикордонниками ознак дій, спрямованих на незаконне переміщення в країни ЄС тютюнових виробів з приховуванням у великогабаритних або сипучих вантажах, що перевозяться без накладання митного забезпечення на транспортний засіб та безпосередньо не супроводжуються особами. Найчастіше такі незаконні оборудки виявляються при переміщенні залізничним транспортом: замасковані у вугіллі, руді, деревині та інших товарах. Прикордонники виявляють викинуті при втечі або заздалегідь залишені в умовленому місці поблизу кордону пакунки із тютюновими виробами, власника яких неможливо встановити.

Такі сигарети не набувають статусу предметів правопорушення, оскільки на момент виявлення їх власник невідомий. Виходячи з позиції судів, що застосування конфіскації в якості стягнення за порушення митних правил можливе лише при встановленні особи, яка вчинила правопорушення, протоколи про порушення митних правил у випадках виявлення таких товарів не складаються, хоча митне законодавство не містить заборони на складання протоколів про порушення митних правил при відсутності на момент виявлення ознак правопорушення повної та точної інформації про винну особу (ч. 3 ст. 465

Митного кодексу України (далі – МКУ)) [2]. На нашу думку, такі обставини в жодному разі не є підставою для бездіяльності митних органів та не можуть виключати документування випадків виявлення порушення митних правил. Тому що необхідні для розгляду справи відомості в подальшому мають бути зібрані у ході провадження [3, с.142].

Однак, у випадках виявлення тютюнових виробів, які переміщувались невстановленими особами, такі предмети розглядаються як безхазяйне майно (знахідка), виходячи із змісту ст. 335 Цивільного кодексу України, яка визначає безхазяйне майно як річ, яка не має власника або власник якої невідомий [4]. Науковці розглядаючи такий вид безхазяйних речей як знахідки, зауважують, що знахідка як юридичний факт – це виявлення речі, що вибула з володіння власника або іншої уповноваженої на володіння особи попри їхню волю, та наголошують, що знайти можна лише те, що було загублено [5, с. 215]. Цілком погоджуючись із таким підходом, вважаємо досить дискусійним підхід, коли предмети явно приховані від митного контролю, або залишені при втечі від переслідування, розглядаються як знахідка. На практиці, про виявлення такого майна/предметів посадові особи митниці складають акт про знахідку, предмети передаються для зберігання на склад митниці. З метою врегулювання питань, пов'язаних із можливим заявленням прав власності на виявлені тютюнові вироби подається оголошення з інформуванням про час, місце та кількість «знайдених» предметів. У випадках, коли виявлено тютюнові вироби без акцизних марок, паралельно, направляється повідомлення правоохоронним органам про протиправне діяння, що містить ознаки злочину, передбаченого ст. 204 Кримінального кодексу України, «Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів» [6]. Фактично, замість провадження, спрямованого на встановлення осіб, котрі з метою незаконного переміщення через кордон вчинили активні дії, спрямовані на умисне приховання предметів від митного контролю, розшукуються особи, що «загубили» під шаром руди або вугілля підакцизні товари.

У практиці Закарпатської митниці ДФС не було випадків, коли вказані заходи привели до будь-якого результату: власники «загублених» сигарет не звертаються за отриманням свого майна самостійно, як не знаходять їх і правоохоронні органи. Збереження таких тютюнових виробів забезпечує митний орган, в зоні діяльності якого вони були виявлені. Оскільки відповідно до чинного законодавства такі товари підлягають знищенню, питання про набуття власності на такі предмети не є актуальним, а знищенню передують складна процедура. Сьогодні на складі митниці зберігаються тютюнові вироби, вилучені по актах знахідок, на суму більше 750 тис. грн, з яких половина – потрапила туди за останні півтора роки. Фактично, майже два десятки випадків виявлення таких безхазяйних тютюнових виробів залишаються без належного реагування з боку державних органів на спроби незаконного переміщення підакцизних товарів через митний кордон.

Змінити ситуацію може повернення до списку предметів контрабанди (ст. 201 Кримінального кодексу України) підакцизних товарів, у т.ч. тютюнових виробів. У такому випадку встановлення обставин події та осіб, що намагались у незаконний спосіб перемістити такі товари через митний кордон, буде здійснюватись у рамках кримінального провадження та з використанням процесуальних можливостей досудового розслідування та оперативно-розшукових заходів, що значно підвищить ефективність протидії таким злочинам.

Список використаних джерел:

1. Дорофеєва Л. М. Порівняльний аналіз заходів протидії контрабанді, що здійснюються митними органами Угорщини, Румунії, Словаччини та України / Л. М. Дорофеєва // Транскордонна співпраця: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали регіонального круглого столу (м. Київ, 24 березня 2017 р.) / Київ: Нац. академія прокуратури України, 2017. – С. 36–39.

2. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : закон [прийнято Верховною Радою України 13.03.2012 № 4495-VI] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

3. Дорофеева Л. М. Чи має право на існування протокол про порушення митних правил невстановленою особою? / Л. М. Дорофеева // Правове життя сучасної України: матеріали міжнар. наук. конф. професорсько-викладацького складу (м. Одеса, 20-21 квітня 2012 р.) / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. – Т. 2. – С. 141–142.

4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верховною радою України 16.01.2003 № 435-IV] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

5. Щербатюк О. Є. Види безхазяйних речей за цивільним законодавством України / О. Є. Щербатюк // Університетські наукові записки. – 2012. – № 3 (34). – С. 212–219.

6. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верховною радою України 05.04.2001 № 2341-III] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

Капітанець Світлана Володимирівна,
к.п.н., доцент,
старший науковий співробітник
відділу удосконалення протидії митним правопорушенням,
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З ТОРГІВЛЕЮ НЕЛЕГАЛЬНИМИ ТЮТЮНОВИМИ ВИРОБАМИ В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ЇХ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ

Проблема незаконного обігу тютюнових виробів в зоні Європейського Союзу (далі – ЄС) залишається актуальною вже протягом тривалого часу. Такий обіг серйозно перешкоджає стабільності й економічному розвитку держав. Складності ситуації навколо незаконного тютюну додає складова незаконного обігу – незаконна торгівля тютюновими виробами, що спричиняє комплекс системно пов'язаних між собою факторів, сукупний негативний вплив яких

відчувається у багатьох сферах суспільного життя [1]. Варто також нагадати, що незаконна торгівля тютюновими виробами не лише робить сигарети доступними за цінами, тобто нижчими за ті, що встановлені задля запобігання тютюнопалінню і тим самим перешкоджає боротьбі з цим згубним явищем, а й спричиняє значні втрати державних доходів: якщо всі сигарети, що реалізуються на чорному ринку, були б продані на законних підставах, бюджет ЄС та його держав-членів отримував би більше 10 мільярдів євро щорічно. Шкоди завдає й незаконна тютюнова продукція, зокрема підроблена, що нерідко виготовляється з неякісної сировини та не відповідає виробничому регулюванню (наприклад, в питанні маркування). Зрештою, що не менш важливо, незаконний обіг сигарет є джерелом доходів для організованих злочинних груп з Європи та за її межами. За інформацією з деяких джерел є ознаки того, що в окремих випадках незаконний обіг сигарет пов'язаний з фінансуванням тероризму [2]. Саме тому запобігання та протидія незаконному обігу тютюнових виробів є ключовим елементом захисту безпеки ЄС [3].

ЄС та його державам-членам не залишається іншого вибору, окрім як рішуче продовжувати боротьбу з незаконним обігом тютюнових виробів, оскільки ця незаконна діяльність завдає шкоди людському здоров'ю, фінансам та безпеці. Протидія незаконному обігу тютюнових виробів, на думку європейських експертів, першочергово повинна бути спрямована на ліквідацію незаконної торгівлі сигаретами й іншою тютюновою продукцією.

Сьогодні для протидії незаконному обігу тютюнових виробів одного підвищення акцизів замало. Потрібно також реалізувати комплекс заходів, зокрема передбачених міжнародним Протоколом про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами – першим документом Рамкової Конвенції ВООЗ з боротьби проти тютюну (далі – Протокол РКБТ). Проте, щоб Протокол РКБТ набув чинності, його повинні ратифікувати 40 країн. Станом на січень 2018 року Протокол РКБТ уже ратифікували 34 країни, в тому числі Австрія, Німеччина, Франція, Іспанія, Португалія, Латвія, Литва, Кіпр. Крім того, у 2013 році Європейська Комісія (далі – Комісія) представила комплексну стратегію «Stepping

up the fight against cigarette smuggling and other forms of illicit trade in tobacco products» (далі – Стратегія) для посилення боротьби з незаконною торгівлею тютюновими виробами [4]. На основі детального аналізу феномену контрабанди в ЄС та чинників, що його стимулюють, у Стратегії запропоновано шляхи боротьби з незаконною торгівлею тютюновими виробами, спираючись на попередній план дій щодо боротьби з контрабандою сигарет та алкоголю вздовж східного кордону ЄС [4].

Стратегія 2013 року супроводжувалася новим Планом дій із 50 пунктів, котрі повинні бути виконані Комісією та / або державами-членами. Стратегія та план дій були схвалені Радою Європи через висновки від 10 грудня 2013 року [5]. У 2016 році Європейський парламент на одному із засідань підкреслив необхідність активізації протидії незаконній торгівлі тютюновими виробами, особливо легально виробленими сигаретами, які продаються контрабандистам і переправляються в ЄС [6]. Варто додати, що з огляду на зростаючу загрозу напливу в ЄС дешевих легально вироблених сигарет Протокол РКБТ після набуття чинності стане ключовим інструментом боротьби з незаконною торгівлею тютюновими виробами. Так, наприклад, передбачені ним відстеження та відслідковування, допоможуть забезпечити законний ланцюжок постачання. Іншими словами, вже з травня 2019 року сигарети, що виготовляються в ЄС або призначені для ринку ЄС, будуть відслідковуватися та простежуватись. Нині Комісія готує законодавчу базу, необхідну для встановлення майбутньої системи відстеження та відслідковування в ЄС.

Незважаючи на вжиття заходів європейськими інституціями, незаконна торгівля залишається досить стабільною. Зокрема, таке явище як збут дешевих легально вироблених сигарет і підробок, хоч і не зовсім нове, проте стає дедалі конструктивно складнішим. Тому, наразі, настав час для розгляду додаткових заходів у якості ефективного доповнення до Стратегії.

До таких заходів варто включити ті, котрі внаслідок їх реалізації забезпечуватимуть:

1. Зменшення стимулів для осіб, які незаконно переміщують через митний кордон тютюнові вироби – товар для незаконної торгівлі. У даний час основним стимулом для незаконної торгівлі тютюном є можливість використовувати різницю в цінах між державами-членами ЄС та сусідніми країнами, а також між ринками країн-членів ЄС [7]. Певне наближення податкових рівнів, що застосовуються в державах-членах, сприятиме зменшенню шахрайства та контрабанди.

2. Скорочення доступу незаконних виробників до матеріалів для виготовлення тютюнової продукції, що буде перешкодою їхньому бізнесу. Здійснення ефективного контролю над такими матеріалами [7]. Крім виробничого обладнання, питання контролю можна розглянути й стосовно трьох основних складових сигарет: тютюнової сировини; паперу, що використовується в сигаретах та має особливі характеристики; ацетатного волокна, що використовується в сигаретних фільтрах.

3. Посилення логістичного ланцюга, котрим користуються контрабандисти, шляхом удосконалення моніторингу митних процедур та налагодження ефективної співпраці між національними фіскальними органами із застосуванням ІТ-систем [8].

4. Належне виконання адміністративних та / або кримінальних санкцій, котрі фактично застосовуються у державах-членах за вчинення правопорушень.

5. Поліпшення співпраці митних органів держав-сусідів на східному кордоні ЄС у питаннях протидії незаконному переміщенню тютюнових виробів до ЄС через сухопутні кордони. Забезпечення спільності інтересу митних органів країн – не членів ЄС в отриманні більш цілеспрямованої підтримки від європейських інституцій.

6. Максимальне залучення до співпраці у боротьбі з незаконним обігом сигарет приватних та державних посередників, таких як вантажовідправники, перевізники, експедитори, митні агенти або складські компанії тощо, тобто усіх тих, хто на законних підставах причетний до ланцюжка постачань та має бездоганну репутацію.

7. Продовження підписання угод про митне співробітництво з країнами, з якими таких угод ще не має. Особливо це стосується країн, де нагальними є питання, пов'язані з виробництвом та контрабандою сигарет з використанням територій вільних економічних зон.

8. Інтеграцію аналітичних, звітних та інформаційних ресурсів щодо питань незаконного обігу тютюнових виробів на терені ЄС. Постійне удосконалення аналітичних знань та розвиток професійного потенціалу представників фіскальних й інших уповноважених органів (у т.ч. правоохоронних) країн-членів ЄС шляхом розширення можливостей доступу до відповідних інформаційних джерел та баз даних. Використання слідчими уповноважених органів (у т.ч. правоохоронних) можливостей тютюнової лабораторії, наявної в Об'єднаному дослідницькому центрі Європейської Комісії.

9. Створення системи моніторингу та збору даних про внутрішню й транскордонну торгівлю тютюновими виробами, у т.ч. незаконну торгівлю, яка повинна включати обмін інформацією між митними, податковими й іншими уповноваженими органами (у т.ч. правоохоронними) іноземних держав, насамперед держав-членів ЄС. Проведення оцінювання масштабів та розвитку незаконного ринку тютюнових виробів в ЄС з метою корегування дій та вироблення нових пропозицій щодо протидії незаконному обігу таких виробів.

Таким чином, одним з дієвих напрямів протидії незаконному обігу тютюнових виробів може стати розробка додаткових заходів щодо посилення боротьби з торгівлею нелегальною тютюновою продукцією, що передбачає консолідацію законодавчих зусиль, надійне забезпечення правозастосування, зміцнення та розвиток співпраці на національному, європейському та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Стратегія у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/570-2017-p>

2. The UN Security Council Resolution no. 2199 of 12 February 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002321/232164e.pdf>

3. The European Agenda for Security, COM 2015. 185 final of 28 April 2015, pp. 4 and 6 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/european-agenda-security_en

4. COM (2013) 324 final of 6 June 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/anti-fraud/sites/antifraud/files/docs/body/communication_en.pdf

5. SWD (2013) 193 final of 6 June 2013 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ec.europa.eu/anti-fraud/sites/antifraud/files/docs/body/action_plan_en.pdf

6. European Parliament resolution of 9 March 2016 (2016/2555(RSP)) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B8-2016-0314&language=EN>

7. Frontex Eastern European Borders Annual Risk Analysis 2015, p. 24 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://frontex.europa.eu/news/eastern-european-borders-annual-risk-analysis-2015-published-3HncmG/>

8. Progress report on the implementation of the Commission Communication "Stepping up the fight against cigarette smuggling and other forms of illicit trade in tobacco products – a comprehensive EU strategy (Com (2013) 324 final of 6.6.2013)" COM/2017/0235 final [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c03ce818-36ef-11e7-a08e-01aa75ed71a1/language-en>

Коротун Володимир Іванович,
к.е.н., с.н.с.,
в.о. директора НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України
Макаренко Володимир Володимирович,
науковий співробітник відділу
дослідження акцизного оподаткування
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНОМУ ОБІГУ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Сфера виробництва та обігу тютюнових виробів є однією з найбільш складних сфер державного регулювання в Україні, а ринок тютюнових виробів є одним із найбільш важливих з фіскальної точки зору, адже саме виробники тютюнових виробів складають майже половину ТОП-10 найбільших платників податків України [1, с. 270]. Однак чи не найбільшою проблемою, що не дозволяє повною мірою реалізовувати як фіскальний, так і регулятивний потенціал акцизного оподаткування тютюнових виробів є наявність їх нелегального обігу.

До основних цілей держави в частині формування та реалізації акцизної політики на тютюновому ринку належить як формування додаткового фінансового ресурсу у вигляді надходжень акцизного податку з тютюнових виробів, так і скорочення їх споживання населенням, зниження рівня смертності та захворювань, викликаних споживанням тютюнових виробів, вирішення супутніх соціальних проблем. Таким чином, виникає необхідність у здійсненні вибору між доступністю тютюнових виробів та рівнем надходжень акцизного податку, між легальним та нелегальним сегментами тютюнового ринку.

Слід констатувати, що нелегальний обіг тютюнових виробів має глобальний характер та існує у всьому світі без прив'язки до конкретної країни, загального рівня розвитку її економіки, рівня доходів населення, національних особливостей споживання тютюнових виробів та ін. Саме нелегальний обіг тютюнових виробів за своїми масштабами посідає друге місце в світі серед всіх видів незаконної

діяльності, поступаючи лише торгівлі наркотиками. За експертними оцінками річний світовий нелегальний обіг тютюнових виробів досягає 600 млрд. сигарет або 40–50 млрд. дол. США.

За своєю сутністю нелегальним обігом тютюнових виробів є їх виробництво та збут, що здійснюється з порушенням чинного законодавства України і міжнародних договорів. Відповідно виокремлюють такі основні форми нелегального обігу тютюнових виробів, які, як правило, тісно пов'язані з ухиленням від сплати акцизного податку: фальсифікація та контрафакція продукції; незадеклароване виробництво та реалізація; контрабанда. Дослідження, що здійснюються на замовлення учасників ринку тютюнових виробів констатують досить незначний (порівняно з алкогольним ринком) рівень нелегального обігу тютюнових виробів [2]. Такі дослідження базуються на проведенні різного роду опитувань. Респондентами можуть бути як населення (споживачі), так і працівники підприємств сфери торгівлі або експерти. Саме з використанням даного типу досліджень компанією TNS-Ukraine періодично здійснюється моніторинг незаконного обігу тютюнових виробів, при чому останніми роками вказані дослідження фіксують зниження рівня реалізації контрафактної та контрабандної продукції.

Водночас за даними Всесвітньої митної організації (WCO) кожна десята сигарета є або контрабандною, або контрафактною: 58 % нелегального обігу – контрабанда, 42 % – контрафактна продукція. Контрафактні тютюнові вироби можуть реалізовуватися на території країни, в якій вони були вироблені, або ж вивозитися за її межі в якості контрабанди (відповідно до звіту агенції KPMG, у 2016 році Україна вийшла на перше місце серед країн, що постачають контрабандні сигарети до країн ЄС).

Поряд власне з реалізацією контрабандних та контрафактних тютюнових виробів в Україні досить поширеною є практика збуту тютюнових виробів поза офіційною торговельною мережею або з порушенням відповідного порядку їх реалізації, зокрема без застосування реєстраторів розрахункових операцій. Так,

проведений фахівцями ДФС аналіз показників задекларованого акцизного податку з роздрібного продажу тютюнових виробів дозволив констатувати, що понад 28 % річної роздрібної реалізації тютюнових виробів здійснювалося поза офіційною торговельною мережею України [2].

Протидія такій значній загрозі громадському здоров'ю та фінансовій безпеці країни, як нелегальний обіг тютюнових виробів потребує всебічних зусиль та є невід'ємним елементом національних та міжнародних стратегій. Із даною метою було прийнято Протокол про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами, який є власне першим протоколом Рамкової конвенції ВООЗ з боротьби проти тютюну (ратифікована Україною в 2006 р.). Даний протокол станом на початок 2018 року вже було ратифіковано 34 країнами, в тому числі Австрією, Іспанією, Німеччиною, Францією, Європейським Союзом в цілому.

Відповідно реалізація положень Протоколу вимагає тісної співпраці між країнами і міжнародними організаціями, що мають досвід у відповідних сферах (зокрема в митній сфері та сфері протидії міжнародній злочинності), а також на національному рівні серед різних компетентних органів. Також успішна боротьба з нелегальною торгівлею тютюновими виробами неможлива без співпраці між правоохоронними органами та легальними виробниками тютюнових виробів [2, с. 27]. В рамках реалізації такого підходу в ЄС було укладено угоди про співпрацю з чотирма найбільшими тютюновими компаніями – British American Tobacco, Imperial Tobacco, Japan Tobacco International і Philip Morris International. Як правило, такі угоди регламентують обмін інформацією і взаємодопомогу у вирішенні таких завдань: визначення та оцінка масштабів і джерел нелегальної торгівлі тютюновими виробами, а також обмін відповідними даними; застосування превентивного підходу до боротьби з нелегальною торгівлею; відстеження переміщень (ймовірно) нелегальних тютюнових виробів, а також матеріалів, використовуваних для їх виробництва; експертиза та знищення конфіскованої продукції.

Відповідно і Україна з метою належної реалізації заходів, направлених на протидію нелегальному обігу тютюнових виробів, потребує прийняття системних управлінських рішень у даній сфері. На даний час вже здійснено ряд кроків для формування системи протидії нелегальному обігу тютюнових виробів, зокрема це стосується прийняття Концепції запровадження електронної акцизної марки – автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів. Також позитивним кроком стало затвердження Національної стратегії боротьби з незаконним виробництвом та обігом тютюнових виробів до 2021 року. Імплементація її положень в перспективі забезпечить контролюючі органи України ефективними інструментами щодо протидії нелегальній торгівлі тютюновими виробами.

Список використаних джерел:

1. Трансформація акцизної політики в Україні: монографія / [Коротун В.І., Брехов С.С., Новицька Н.В. та ін.]; за заг. ред. В.І. Коротуна. – Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. – 404 с.
2. Протидія нелегальному обігу алкогольних напоїв та тютюнових виробів: досвід країн ЄС та ОЕСР / [за заг. ред. В. І. Коротуна]. – К. : Алерта, 2017. – 66 с.
3. Про схвалення Стратегії у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року [Електронний ресурс] : розпорядження [видано Кабінетом Міністрів України 23.08.2017 № 570-р.] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/570-2017-%D1%80>.

Лопатовський Віктор Григорович,
к.е.н., доцент
доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Хмельницький національний університет
Яковенко Оксана Вікторівна,
к.е.н., доцент
старший науковий співробітник відділу
удосконалення протидії митним правопорушенням
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ ВІДПОВІДНО ДО УГОДИ ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КАНАДОЮ

Угоди про вільну торгівлю мають суттєвий стимулюючий вплив на рівень торговельної активності між країнами. Поряд із іншими нормативними документами, Угоди про вільну торгівлю виконують завдання правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а саме окремих аспектів ведення зовнішньоекономічних операцій. При цьому варто зауважити передбачену вітчизняним законодавством можливість закладення у кожен із таких угод окремих двосторонніх домовленостей, що суттєво впливають на параметри зовнішньої торгівлі між цими сторонами. До таких умов, що в цілому регулюються міжнародними угодами про вільну торгівлю, ратифікованими Верховною радою України, належить надання тарифних преференцій на основі визначення країни походження товару, за окресленими у окремих угодах критеріями. Останньою двосторонньою домовленістю про вільну торгівлю за участі України є Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою (далі – Угода), що була підписана 11 липня 2016 року та набула чинності з 1 серпня 2017 року [1]. Зазначений документ містить певні особливості, які пов'язані із визначенням країни походження товарів у контексті отримання тарифних преференцій, та, що мають бути враховані як контролюючими органами обох сторін, зокрема органами доходів і зборів, так і менеджментом підприємств.

Глава 3 «Правила та процедури визначення походження» Угоди містить певні аспекти, що стосуються облікового забезпечення формування витрат суб'єктів ЗЕД. Так, у першій статті 3.1 «Визначення» надано визначення терміна «вартість транзакції або ціна франко-завод товару», під яким запропоновано розуміти «ціну, що фактично сплачена або підлягає сплаті виробнику товару за місцем останньої виробничої операції, і повинна включати вартість усіх матеріалів». І далі зазначено: «якщо ціна фактично не сплачена або не підлягає сплаті чи не включає вартість усіх матеріалів, вартість транзакції або ціна франко-завод товару:

(а) повинна включати вартість усіх матеріалів і витрати на виробництво у процесі виготовлення товару, що розраховуються відповідно до загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку;

(b) може включати суми основних витрат і прибутку для виробника, що можуть бути обґрунтовано віднесені до товару».

Так у пункті (а) вжито термін «загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку», що зумовлює виникнення питання про нечіткість критерію «загальноприйнятості», адже мова йде про угоду між двома різними країнами, і відповідно потребують уточнення, які обов'язкові принципи маються на увазі. Зокрема, у вітчизняному законодавстві до принципів бухгалтерського обліку належать принципи повного висвітлення, автономності, послідовності, нарахування, превалювання сутності над формою, єдиного грошового вимірника [2]. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку до таких принципів відносять принципи нарахування, безперервності діяльності, обережності, доцільності [3]. Натомість в управлінському обліку, ведення якого спрямоване, у першу чергу, на облік собівартості продукції та понесених витрат, а його інформація використовується внутрішніми користувачами для прийняття управлінських рішень, законодавчо закріплених принципів немає. Тобто, у цьому випадку, мова йде про вибір концептуальної бази для її використання в обліку в рамках Угоди і

доцільно було б вжити чіткіше посилання на документи, що регламентують цей термін.

У пункті (b) наявний термін «суми основних витрат», що доводить необхідність чіткої ідентифікації витрат, які належать до складу основних витрат суб'єктів господарювання. Термін «основні витрати» більш характерний саме для управлінського обліку і під ним розуміють сукупність прямих витрат на виробництво продукції. Натомість у вітчизняному бухгалтерському обліку чинним є термін «прямі витрати», під яким розуміють витрати, що можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом [4]. У будь-якому випадку до складу таких витрат належать і прямі матеріальні витрати, які формуються у результаті придбання сировини і матеріалів та їх подальшого використання у процесі господарської діяльності.

При встановленні країни походження товару вагоме значення має походження усіх матеріалів, що використовується у процесі виробництва. Це необхідно для контролю за часткою матеріалів іншого походження, тобто таких, що не походять із сторін двосторонніх чи багатосторонніх угод про вільну торгівлю. У міжнародних багатосторонніх та двосторонніх документах встановлюється граничні значення питомої ваги матеріалів іншого походження для окремих груп товарів відповідно до Гармонізованої системи опису та кодування товарів [5]. Вищезазначені значення не можуть бути перевищені задля отримання статусу товарів із преференційним походженням. З цих причин важливо забезпечити відповідність обліку однорідних матеріалів, що використовуються в процесі виробництва та мають походження із різних країн, вимогам, що існують відповідно до дво- або багатосторонніх домовленостей.

В Угоді [1] існує окрема Стаття 3.9 «Відокремлення однорідних матеріалів або товарів для цілей обліку», що вказує на важливість вищезазначеного завдання. Пункт а) статті 3.9 передбачає можливість визначення походження однорідних матеріалів за системою управління запасами у випадку, коли матеріали походять з

сторін угоди та мають інше походження. При цьому до однорідних матеріалів або однорідних товарів відносять матеріали або товари одного виду та однакової комерційної якості, з однаковими технічними та фізичними характеристиками, та які неможливо відрізнити один від одного для цілей визначення походження [1].

На основі системи управління запасами пропонується визначати походження у випадку, якщо однорідні товари, що походять з відповідної Сторони, або іншого походження, були фізично об'єднані або змішані в інвентарній відомості Сторони до їх експортування іншій Стороні [1, стаття 3.9.1].

У вітчизняній науці під системою управління запасами розуміють сукупність правил і способів регулювання, завдяки яким можна контролювати рівні запасів на підприємстві і визначати, який запас доцільно поповнювати, який рівень потрібно підтримувати і яким може бути обсяг замовлення. Зміст цього терміна більше стосується забезпечення діяльності підприємства необхідними матеріалами та складовими у процесі виробництва у кожний потрібний момент та з недопущенням надлишкового накопичення запасів. Відповідно до цього пропонуються такі системи управління запасами [6]:

- система управління запасами з фіксованим розміром замовлення;
- система управління запасами з фіксованою періодичністю замовлення;
- система з встановленою періодичністю поповнення запасів до встановленого рівня;
- система «Максимум-мінімум».

Перші дві системи є основними системами управління запасами, дві інші – їх модифікації.

З огляду на це можна припустити, що в Угоді йшла мова про облік запасів, а не управління запасами у прийнятому в вітчизняній науці розумінні. Так, в Угоді до системи управління запасами суб'єкта ЗЕД висуваються наступні вимоги:

(а) забезпечувати, щоб у будь-який момент статус походження одержали не більше товарів, ніж у разі фізичного відокремлення однорідних матеріалів або однорідних товарів;

(b) зазначати кількість матеріалів або товарів, що походять з відповідної Сторони, або іншого походження разом з датою їх включення в відомість інвентаризації, та, якщо це вимагається відповідним правилом визначення походження, разом із вартістю цих матеріалів або товарів;

(с) зазначати кількість товарів, виготовлених з використанням однорідних матеріалів, або кількість однорідних товарів, що поставляються клієнтам, які вимагають засвідчення походження з певної Сторони для цілей отримання преференційного тарифного режиму за цією Угодою, та клієнтам, які не вимагають такого засвідчення; та

(d) зазначати, чи інвентаризація товарів, що походять з відповідної Сторони, була надана у кількості, достатній для того, щоб довести наявність у цих товарів статусу походження.

Таким чином, облік суб'єктів ЗЕД повинен відповідати вимогам, що зафіксовані не лише у Міжнародних і національних стандартах бухгалтерського обліку, а також рекомендаціях щодо організації та ведення управлінського обліку на підприємстві, й не суперечити умовам, які зазначаються у двосторонніх та багатосторонніх угодах між Україною та іншими державами. Це, зокрема, стосується вимог до управління запасами, що зумовлені необхідністю встановлення походження матеріалів, які використовуються при виробництві продукції, яка може трактуватись як така, що має преференційне походження.

Список використаних джерел:

1. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою від 11 липня 2016 року [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/124_052-16.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : закон [видано Верховною радою України 16.07.1999 № 996-XIV] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14/page2>.

3. Концептуальна основа складання та подання фінансових звітів. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / за ред. С. Ф. Голова ; [перекл. з англ.]. – К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 1998. – 736 с.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [Електронний ресурс] : наказ [видано Міністерством фінансів України 31.12.99 № 318] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

5. Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів [Електронний ресурс] : конвенція від 14.06.1983 // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_079.

6. Внутрішній економічний механізм підприємства: навчальний посібник / В.М. Гончаров, Н.В. Касьянова, Н.В. Вещепура, Д.В. Солоха та ін. – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2007. – 284 с.

Молдован Ельвіра Степанівна,
к.держ.упр.,
старший науковий співробітник відділу
удосконалення протидії митним правопорушенням,
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ БОРОТЬБИ З КОНТРАБАНДОЮ ТЮТЮНУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПІД ВЛАДОЮ РОСІЇ ТА АВСТРО-УГОРЩИНИ (XVIII-поч. XX ст.)

На початку XVIII ст. на території українських земель, що перебували під владою Російської імперії, склалися такі соціально-економічні умови суспільного розвитку (утворення великих земельних володінь та масовий наступ на землі та права козацтва на Лівобережжі; зобов'язання козаків виконувати значний обсяг робіт безоплатно на користь землевласників, заборона на торгівлю певними видами товарів, насильне перевезення їх в посполитий стан; митна анархія), котрі призвели, серед інших негативних явищ, і до сплеску контрабандної діяльності.

На запобігання та протидію контрабанді спрямовувалися зусилля митників, які здійснювали свою діяльність на 40 митних закладах (заставах), від яких виносилися численні форпости, що виконували функції митних постів. На цих заставах контрабанду не лише виявляли і конфіскували у стаціонарному порядку, але й у мобільному: було сформовано штат кінних об'їждчиків, які прикривали ділянки митного кордону між заставами і форпостами. Ці загони кінних об'їждчиків отримали назву *Корчемної варти*¹. Її діяльність спрямовувалася насамперед на виконання Найвищого указу про монополію держави на виробництво і продаж спиртних напоїв та інших підакцизних товарів як усередині країни, так і на кордоні і в прикордонних районах.

В організаційно-управлінському аспекті Корчемна варта за увесь період свого існування (1730-1918 роки) неодноразово змінювала порядок свого

¹ Корчемство у царській Росії – таємне виробництво і торгівля горілкою та іншими предметами, що становили монополію казни або підлягали акцизному оподаткуванню.

підпорядкування та структуру. Проте, у контексті нашого дослідження увагу привертає той факт, що протягом 1861-1871 років штатною одиницею Корчемної варти була Корчемна варта щодо справляння акцизу з тютюну. На кінець XIX ст. чисельність цього підрозділу становила 968 осіб, а на її утримання витрачалося більше 400 тис. руб. на рік [1]. Корчемна варта підпорядковувалася керуючому акцизними зборами й у своїй діяльності взаємодіяла із поліцією, митною вартою і прикордонною вартою. Радіус дії загонів Корчемної варти від місця їх дислокації на митному кордоні складав до 50 верст. Затримані Корчемною вартою контрабандні товари, як правило, оцінювали і продавали з аукціону за місцем конфіскації. Чини Корчемної варти носили особливий формений одяг, кокарду, були озброєні холодною та вогнепальною зброєю [2].

Додатковими елементами системи боротьби з контрабандою у Російській імперії були також мотивування митників (вони отримували 50 % вилученої контрабанди), впровадження та розвиток інститутів провадження дізнання по фактах порушення митних правил та конфіденційних інформаторів [3].

У цілому, необхідно наголосити, що саме на межі XIX-XX ст. на тих територіях України, що перебували у складі Російської імперії, фактично сформувалася нормативно-правова база запобігання та протидії контрабанді. Відповідно до викликів і потреб, окреслених соціально-економічними реаліями тогочасся, адміністративне та кримінальне законодавство царської Росії кінця XIX - початку XX ст. визначало контрабанду в різних іпостасях – від звичного її розуміння як незаконного переміщення через митний кордон товарів та неподання власником вантажу відомостей про товар чином Митної служби до заборони вивезення чи ввезення іноземних товарів; періодично зміщувало контрабанду із адміністративної площини, трактуючи її як виключно митне правопорушення, у кримінальну (контрабанда кваліфікувалася як вид організованої злочинності) й навпаки; варіювало склад злочину (наприклад, якщо йшлося про експортну контрабанду, то до складу злочину включався й замах на даний злочин). Проте, у

більшості нормативно-правових актів, спрямованих на урегулювання досліджуваної сфери, серед предметів контрабанди окремо не фігурує тютюн та тютюнові вироби – у кращому разі він «за замовчуванням» входить до групи підакцизних товарів. Виняток становить лише «Таможенный устав по европейской и азиатской торговле» 1892 р., де йшлося про те, що тютюн, як той, що призначався для паління, так і той, що використовувався для нюхання, а також сигари іноземного походження як оподатковувані та підакцизні товари можна було переміщувати через митний кордон лише через митниці другого і третього класів [4].

І хоча нормативно-правове забезпечення запобігання та протидії контрабанді на теренах України, котрі на межі XIX-XX ст. входили до складу Російської імперії, було доволі прогресивним та потужним, а превентивно-каральні заходи – різноплановими, обсяги контрабанди продовжували залишатися чималими. Так, до прикладу, станом на 1913 рік вартість усієї затриманої в Російській імперії контрабанди дорівнювала 729338 руб., а її середньорічні показники на західних кордонах становили до першої світової війни 350 тис. руб. [5, с. 15].

У цей же історичний період на територіях сучасної України, які перебували з кінця XVIII ст. під владою Австрії, відбувається монополізація державою галузі вирощування, переробки тютюну та торгівлі ним. За порушення правил тютюнової монополії встановлювалися великі штрафи (16 злотих ринських від австрійського фунта конфіскованого тютюну (0,56 кг.)) або каторга строком до чотирьох років. Як порушення правил тютюнової монополії кваліфікувалося навіть вирощування тютюну селянами у незначних кількостях для власних потреб [6, с. 195]. Така державна політика призвела, по-перше, до зубожіння сільського населення, й, по-друге, виступила основним фактором зростання обсягів контрабанди тютюну.

Контрабандою тютюну переважно займалося населення прикордонних сіл, звідки він розповсюджувався по всій провінції. На бакун (контрабандний тютюн) ходили «на Угорщину» люди зі всіх прикордонних сіл – чоловіки, хлопці і навіть жінки, об'єднавшись у групи від трьох до тридцяти осіб. Ці групи контрабандистів («пачкарів»), перейшовши через кордон до найближчих угорських сіл, купували тютюн в євреїв, селян або перекупників. Інколи «пачкарі» йшли на тютюнові плантації. Ціна в плантаторів була значно нижчою, ніж в перекупників, але часу на те, щоб дістатися до місцевості, де вирощували тютюн, затрачалося набагато більше [6, с. 195]. Після перетину кордону та повернення додому перед контрабандистами стояла проблема зберігання тютюну: під час перевірок ревізори, інститут яких був запроваджений урядом із метою затримання контрабандистів і боротьби із ними, обшукували хати. Залежно від кількості знайденого тютюну призначалося стягнення у вигляді штрафу (від одного сороковця до десяти злотих), громадських робіт у фортецях або примусового залучення до військової чи прикордонної служби [6, с. 193]. До спійманих на контрабанді селян нерідко застосовувалося моральне й фізичне насилля із метою отримання «добровільного» зізнання щодо переправлених через кордон обсягів контрабандного тютюну. При його вилученні ніколи не визначалася вага – оцінка здійснювалася «на око».

Попри жорсткі, а подекуди й жорстокі, заходи протидії контрабанді тютюну західноукраїнські селяни продовжували займатися бакунярством. Значні ризики виправдовувалися потенційним доходом від торгівлі контрабандним тютюном: закупівельна ціна папуші тютюну в Угорщині становила 35-40 крейцерів, а на Австрійській території її продавали на 10 крейцерів дорожче [6, с. 195]. Такий стан речей був перманентним аж до 1886 року, коли в Угорщині були запроваджені більш суворі заходи по обліку плантацій тютюну. Плантаторів зобов'язали здавати весь тютюн з поля на склади, а закупівельні ціни на тютюн були підняті рішенням Уряду. Займатися бакунярством селянам стало не вигідно.

Однак, на зміну цьому виду контрабандної діяльності прийшов інший – контрабанда готових тютюнових виробів. Цим незаконним промислом займались переважно мешканці прикордонних населених пунктів. У цьому вигляді контрабандна діяльність, предметом котрої були тютюнові вироби, на українських територіях, підпорядкованих Австро-Угорській імперії, проіснувала аж до кінця 30-х років XX ст.

Із метою протидії контрабанді тютюнових виробів було впроваджено оплачуваний інститут інформаторів при ревізорах. Матеріальна винагорода була відмінною мотивацією для зубожілого населення, тому кількість фактів виявлення контрабанди тютюнових виробів суттєво зросла. Весь конфіскований немонопольний тютюн і вироби поділялися на окремі категорії і відправлялися до державних фабрик або урядів закупівлі [6, с. 197-198].

Таким чином, у якості висновку можна констатувати факт, що до «процвітання» контрабанди тютюну на українських землях, як тих, що перебували у складі Російської імперії, так і тих, що знаходилися під владою Австро-Угорської імперії, у XVIII-XX ст. призвела недолуга та жорстка державна політика, внаслідок котрої тотально зубожілі селяни та інші окремі соціальні класи вимушені були шукати нехай і незаконного, але способу виживання. У свою чергу, обидві імперії, намагаючись провадити боротьбу із контрабандою в цілому та із контрабандою тютюну зокрема, застосовували подібні державно-управлінські інструменти: створювали спеціальні структури в межах митних служб, упроваджували інститут оплачуваних таємних інформаторів, мотивували митників за відмінну службу тощо. Попри певний ефект від вжитих заходів, повністю нейтралізувати контрабандну діяльність, предметом котрої виступав тютюн та тютюнові вироби, не вдалось ані у Російській імперії, ані в Австро-Угорській. Проте, в останній на початок XX ст. у представників влади сформувалося розуміння, що усунути проблему контрабанди можна лише шляхом зміни цінової політики щодо тютюну та тютюнових виробів щонайменше на прикордонних територіях, тоді як українські землі під владою Російської імперії продовжували

існувати у жорстких соціально-економічних умовах, суттєво ускладнених політичними змінами та потрясіннями початку XX ст., що фактично унеможливлювало якісну зміну стану контрабандної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Жданова Т.А. История таможенного дела и таможенной политики России : рабочий учебник [Электронный ресурс] / Т. А. Жданова. – М. : 2012. Режим доступа: <http://professor.rosnou.ru/sites/default/files/osnmaterial/%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C1.doc>
2. REIBERT info [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://reibert.info/threads/carskij-zheton-korchemnaja-strazha-22-v-a-u-prosba-pomosh-s-opredeleniem-ceny-i-rasprostranennosti.814844/>
3. Веденєєв Д. В. Митна служба України [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / [Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.] / НАН України. Інститут історії України. – К. : В-во «Наукова думка», 2009. – 790 с.: – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Mytna_sluzhba_Ukrainy.
4. Таможенный устав по европейской и азиатской торговле 1892 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bzbook.ru/Istoriya-tamozhennogo-dela-i-tamozhennoj-politiki-Rossii.62.html#a62.Tamozhennyj-ustav-po-evropejskoj-i-aziatskoj-torgovle-1892-g>
5. Морозов О. В. Історія боротьби з контрабандою в Українських губерніях (остання чверть XVIII – початок XX ст.) / О. В. Морозов // Грані. – 2011. – №3 (77). – С. 12–16.
6. Тимець І. В. Контрабанда тютюну у Галичині у XIX-XX ст. та передумови її виникнення / І. В. Тимець // Музейний вісник. – 2014. – № 14. – С. 192–200.

Новицька Надія Володимирівна,
к.е.н.,
завідувач відділу дослідження
акцизного оподаткування
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України
Хлебнікова Інна Ібрагимівна,
науковий співробітник відділу дослідження
акцизного оподаткування
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ В РАМКАХ МІЖНАРОДНИХ ДОМОВЛЕНОСТЕЙ ЯК ОСНОВА ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНОМУ ОБІГУ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

Нині в Україні проблема нелегального обігу тютюнових виробів набула суспільного резонансу та є суттєвою як для правоохоронних органів України, так і країн-партнерів. Наявність на ринку такої продукції, яка є значно дешевшою за легальну, підвищує доступність зазначених товарів та створює перешкоди для реалізації державної політики у сфері здійснення контролю над тютюном. Отже, проблема розробки ефективних механізмів протидії нелегального обігу тютюнових виробів є надзвичайно актуальною та практично значущою.

Незважаючи на різке підвищення ставок акцизного податку в рамках імплементації положень Директив ЄС, що здійснюється на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угода про асоціацію), ціни на сигарети в Україні все одно набагато менші ніж у європейських країнах. Така ситуація створює передумови для розвитку торгівлі сигаретами «cheap whites» – продукції, яка легально виробляється у країні та продається першому покупцеві, а далі нелегально вивозиться до країн, в яких ставки акцизних податків та ціни на тютюнові вироби є значно вищими [1]. Так, за даними Всесвітньої митної організації Україна є світовим лідером у такій діяльності.

Основними причинами даного явища стали знецінення національної валюти та цінові диспропорції, зумовлені нижчою ціною сигарет в Україні порівняно з європейськими країнами. Так, у 2016 році середня ціна пачки сигарет в Україні становила приблизно 0,5 євро, в сусідніх країнах ЄС – 3 євро, в Західній Європі – до 10 євро. Українські сигарети були виявлені не тільки в сусідніх Польщі, Словаччині, Угорщині та Румунії, але також в Австрії, Болгарії, Чехії, Естонії, Латвії, Литві, Франції, Німеччині, Греції, Великій Британії, Нідерландах, Норвегії, Фінляндії, Швеції, Люксембурзі та Мальті [2].

На основі методу дзеркальної статистики нами була порівняна інформація бази даних статистики товарообігу ООН (*UN comtrade*) [3], щодо потоку товарів між Україною та країнами-партнерами та розраховано торговий розрив в 2012–2016 роках, який має зростаючу динаміку та варіюється в межах від 1,21 до 5,65 млрд штук сигарет (рис. 1).

Аналізуючи дані, які представлено на рисунку 1, варто зазначити, що в 2013 та 2016 роках результати наших розрахунків співпадають з висновками міжнародних експертів. Згідно з дослідженням нелегального ринку сигарет в ЄС, Норвегії та Швейцарії, проведеного міжнародною аудиторською компанією KPMG [4], Україна посіла перше місце в 2016 році як країна-походження контрабандних сигарет у Європу з обсягом 5,8 млрд штук. Торговий розрив 2016 року, розрахований на основі методу дзеркальної статистики, є близьким до цієї цифри. Погоджуючись з експертами KPMG, вважаємо, що дані обсяги можна пов'язати з контрабандою продукції (частіше всього виробництва Білорусії, Китаю та ОАЕ), що проходить через територію України транзитом.

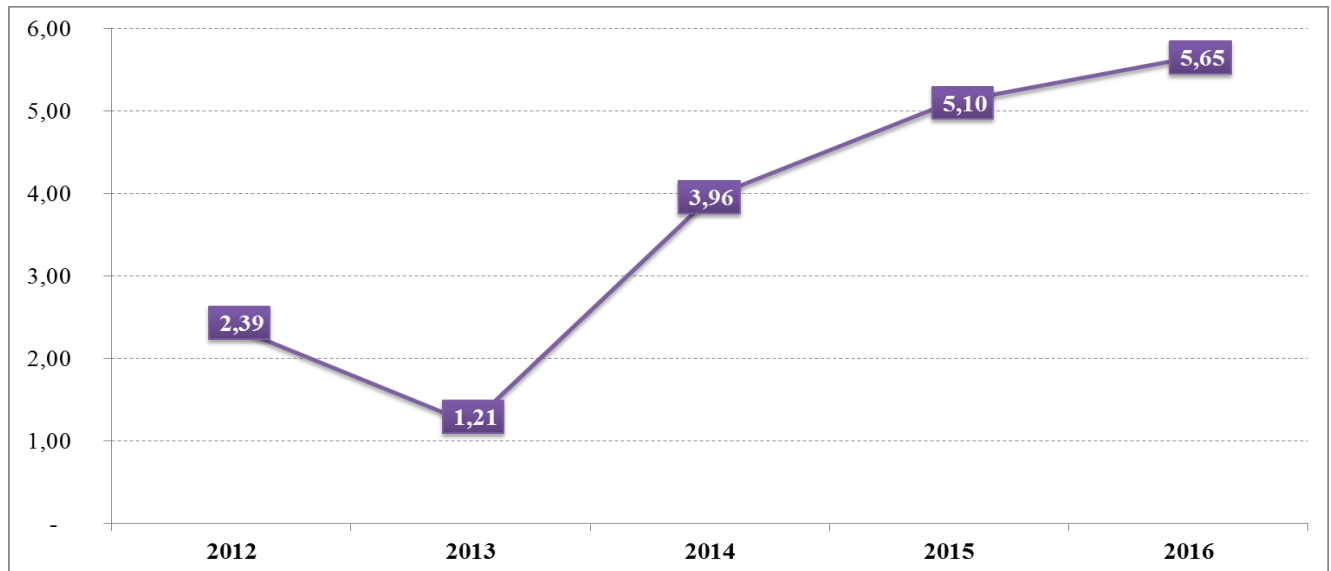

Рис. 1. – Динаміка розбіжності між експортом тютюнових виробів України та імпортом відповідних країн (торгового розриву) в 2012–2016 роках, млрд шт.

Джерело: розрахунки авторів за даними [3]

Цей показник також включає легально вироблені в Україні сигарети, призначені для реалізації на внутрішньому ринку, але ввезені до країни-партнера незаконно.

Враховуючи значні обсяги транскордонної торгівлі тютюновими виробами і відмінності національного законодавства, для регулювання цього питання потрібне запровадження загальноєвропейських правил контролю над тютюном та протидії нелегальному обігу. У відповідь на глобалізацію «тютюнової епідемії» держави-члени ЄС, разом з Європейською комісією, є активними партнерами в Рамковій конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну (далі – РКБТ ВООЗ) – перший глобальний договір у сфері охорони здоров'я, укладеним під егідою ВООЗ у 2003 році. На сьогодні сторонами Конвенції є 180 країн світу, в тому числі й Україна, яка ратифікувала РКБТ ВООЗ у 2006 р. Відповідно до статті 15 РКБТ ВООЗ за участі всіх Сторін РКБТ, включаючи Україну, підготовлено і узгоджено текст Протоколу про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами (далі – Протокол), який потім було запропоновано підписати і ратифікувати всім країнам світу. Так, станом на січень 2018 року Протокол

ратифікували 34 країни, в тому числі Австрія, Німеччина, Франція, Іспанія, Португалія, Латвія, Литва, Кіпр і ЄС в цілому. Протокол набуде чинності через 90 днів після того, як його ратифікують перші 40 країн.

Для запобігання незаконній торгівлі Протокол має на меті забезпечити розробку та впровадження контролю всього ланцюжка постачання тютюнових виробів шляхом створення глобального режиму виявлення та відстеження. Необхідно відмітити, що *відстеження (track)* передбачає маркування продуктів унікальним ідентифікатором з метою контролю за переміщенням тютюнових виробів на ланцюгу постачання від виробника до кінцевого пункту продажу перед роздрібною торгівлею, який дозволяє фіксувати історію місцезнаходження та час. В свою чергу, *виявлення (trace)* – це можливість ідентифікувати минуле або поточне місцезнаходження тютюнових виробів. Для боротьби з незаконною торгівлею Протокол також встановлює правила щодо правопорушень, відповідальності, затримання та розпорядження конфіскованими виробами. Інші вимоги, спрямовані на посилення міжнародного співробітництва, заходи щодо обміну інформацією, технічного та правоохоронного співробітництва, взаємної правової, адміністративної допомоги та екстрадиції.

У відповідь на ці виклики Європейським Парламентом та Радою було ухвалено Директиву 2014/40/ЄС «Про наближення законів, правил та адміністративних положень держав-членів, що стосуються виробництва, презентації та продажу тютюну та супутніх товарів та скасування Директиви 2001/37/ЄС» (далі – Директива 2014/40/ЄС), яка відповідає вимогам Протоколу зокрема щодо запровадження системи виявлення та відстеження тютюнових виробів на всьому ланцюгу постачання від виробника до кінцевого пункту продажу перед роздрібною торгівлею. Країн-члени ЄС зобов'язані змінити своє законодавство у відповідності до вимог цієї Директиви. Необхідно відмітити, що такі зміни не були враховані в Угоді про асоціацію, якою нині передбачається

імплементация у законодавство України Директиви 2001/37/ ЄС, що з травня 2016 року була скасована.

Тому для України надзвичайно актуальним є питання ратифікації Протоколу як міжнародного інструмента боротьби з контрабандою тютюнових виробів, що дозволить виконати вимоги ст. 352 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, відповідно до якої Сторони повинні розвивати співробітництво і гармонізувати політику протидії та боротьби з шахрайством і контрабандою підакцизних товарів, відповідно до РКБТ ВООЗ. Тим більше, такий крок буде демонстрацією політичної волі щодо боротьби із нелегальним обігом тютюнових виробів як в Україні, так і контрабандою в країни ЄС, підтримкою національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Illicit Trade Report Illicit Trade Report 2015 [Електронний ресурс] // World Customs Organization – Режим доступу: https://illicittrade.com/reports/downloads/OMD_ITR_Complete_LR_2016_12_04.pdf.
2. Протягом 2015 та 2016 років контрабанда українських сигарет в ЄС зросла більш ніж в 10 разів [Електронний ресурс] // ZN,UA. – 2017. – Режим доступу: https://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina-zaynyala-pershe-misce-z-kontrabandi-sigaret-v-yes-248344_.html.
3. UN Comtrade Database [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://comtrade.un.org/data>.
4. Project SUN: A Study of the Illicit Cigarette Market in the European Union, Norway and Switzerland [Електронний ресурс] // KPMG. – 2016. – Режим доступу: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/uk/pdf/2017/07/project-sun-2017-report.pdf>.

Федоришина Лариса Миколаївна,
к.е.н., доцент,
наук. співроб. відділу дослідження митних ризиків
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ПОШТОВОЇ СЛУЖБИ ТА МИТНИЦІ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕМІЩЕННЯ (ПЕРЕСИЛАННЯ) ВІДПРАВЛЕНЬ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Перші спроби встановити деякі загальні принципи, які б регулювали міжнародну поштову діяльність, відбулись на міжнародній конференції в Парижі в 1863 р. До того часу міжнародний поштовий обмін регулювався безліччю двосторонніх договорів.

9 жовтня 1874 р. на першому Міжнародному поштовому конгресі представники двадцяти двох країн підписали Бернську угоду, створивши Загальний поштовий союз (General Postal Union). Проте членство в Союзі зростало так швидко, що у 1878 р. назву «Загальний поштовий союз» було змінено на «Всесвітній поштовий союз» (Universal Postal Union) [1]. Завдяки Бернській угоді було створено єдину поштову територію для взаємного обміну поштою і встановлено єдиний поштовий тариф замість 1200 різних тарифів, що існували між двадцятьма двома країнами, які зустрілись у Берні. Фактично бар'єри та кордони, що заважали до того часу вільному міжнародному обміну поштою та нарощуванню його обсягів, були нарешті скасовані.

З метою розвитку зв'язків між народами шляхом ефективного функціонування поштових служб і сприяння досягненню високих цілей міжнародного співробітництва в культурній, соціальній та економічній сферах повноважні представники урядів договірних країн прийняли статут. В Статуті Всесвітнього поштового союзу (ВПС) (в редакції від 12.08.2008 р.) [2] вказується, що завданням союзу є стимулювання сталого розвитку ефективних та доступних всесвітніх поштових служб для сприяння зв'язку між жителями всього світу шляхом: гарантування вільного обігу поштових відправлень на єдиній поштовій

території, яку утворюють взаємопов'язані мережі; сприяння прийняттю справедливих загальних стандартів і використанню технологій; забезпечення співробітництва та взаємодії між заінтересованими сторонами; сприяння ефективному технічному співробітництву; забезпечення задоволення мінливих потреб клієнтів. Фактично країни під назвою «Всесвітній поштовий союз» створили єдину поштову територію для взаємного обміну відправленнями письмової кореспонденції. Основними актами ВПС є Всесвітня поштова конвенція, Регламент письмової кореспонденції та Регламент поштових посилок, які охоплюють норми, що застосовуються до міжнародної поштової служби, а також положення, що стосуються служби письмової кореспонденції та служби поштових посилок.

Всесвітня поштова конвенція (в редакції від 10.10.2017 р.) [3] містить правила, що застосовуються до міжнародної поштової служби (частина I), і до письмової кореспонденції та поштових посилок (частина II). Так, в ст. 13 вказано, що країни-члени забезпечують, щоб їхні призначені оператори приймали, оброблювали, перевозили та доставляли поштові посилки масою до 20 кг або на підставі положень конвенції, або у випадку вихідних посилок і після двосторонньої домовленості, використовуючи будь-які інші вигідніші для їхніх клієнтів засоби. Ст. 20 наголошує, що призначені оператори країни подання та призначені оператори країни призначення, відповідно до законодавства цих країн, мають право подавати відправлення для митного огляду; а призначені оператори, що мають дозвіл здійснювати митний огляд від імені клієнтів, можуть стягувати з клієнтів тариф, що ґрунтується на фактичних витратах. В ст. 22 вказано, що країни-члени або їхні призначені оператори повинні встановлювати і публікувати свої нормативи та контрольні цифри в області доставки вхідних відправлень письмової кореспонденції та посилок; проте не несуть жодної відповідальності за митні декларації, у якій би формі вони не були складені, та за рішення, прийняті митними службами під час перевірки відправлень, які підлягають митному огляду (ст. 24).

Україна є членом Всесвітнього поштового союзу (ВПС) з 1947 р., а з 1994 р. двічі була членом вищого керівного органу ВПС – Адміністративної ради. Фахівці галузі поштового зв'язку України проводять активну роботу у робочих та проектних групах керівних органів ВПС, що сприяє також удосконаленню технології надання поштових послуг в Україні. Членство у керівних органах ВПС сприяє прискоренню реформування галузі поштового зв'язку України, захисту інтересів України в поштовій сфері на міжнародному рівні (зокрема щодо забезпечення доступу до ринку поштових послуг відповідно до вимог Світової організації торгівлі та впровадження нової системи кінцевих витрат у розрахунках між країнами за міжнародний поштовий обмін), а також підвищенню іміджу України на світовому і регіональному рівнях. Так, організація обміну переказами спрямована на підтримку трудових мігрантів та сприяє формуванню інформаційного суспільства в Україні.

Згідно Правил надання послуг поштового зв'язку [4], в Україні до міжнародних поштових відправлень належать: поштові картки (прості, рекомендовані), листи (прості, рекомендовані), поштові відправлення з оголошеною цінністю, бандеролі (прості, рекомендовані), секограми (прості, рекомендовані), дрібні пакети (рекомендовані), мішки "М" (рекомендовані), посилки (без оголошеної цінності, з оголошеною цінністю), відправлення "EMS" та згруповані поштові відправлення з позначкою "Консигнація". Так, міжнародні посилки повинні мати граничну масу 30 кг, а будь-який вимір упаковки не повинен перевищувати 1050 мм; сума довжини і найбільшого периметра (довжини кола) у будь-якому напрямку (крім довжини) не повинна перевищувати 2000 мм. Для громіздких посилок будь-який вимір посилки не повинен перевищувати 2000 мм, а сума довжини і найбільшого периметра (довжини кола) у будь-якому напрямку (крім довжини) не повинна перевищувати 3000 мм. При цьому мінімальний розмір посилки - 90×140×50. Міжнародні поштові відправлення підлягають митному контролю та митному оформленню із сплатою податків і зборів (обов'язкових платежів) в установленому законодавством порядку.

Загальні правила функціонування міжнародної поштової служби вироблено представниками країн-членів ВПС. Ці правила регламентуються у Всесвітніх поштових конвенціях та стратегіях, які були прийняті в такій послідовності:

1. Поштова конвенція, яка була укладена 14 вересня 1994 р. у м. Сеул (Корея). Представники урядів країн-членів Союзу на підставі статті 22 Статуту ВПС, прийнятого у Відні 10 липня 1964 р., виробили загальні правила, застосовувані до міжнародної поштової служби і положення щодо обміну письмовою кореспонденцією. У Конвенції розглянуті: принципи свободи транзиту та безкоштовного пересилання; основні поштові послуги та тарифи.

2. Поштова конвенція, яка була укладена у м. Пекін (Китай) 15 вересня 1999 р. З метою зміцнення поняття єдності поштової території Союзу країни-члени наголосили на тому, що усі користувачі/клієнти повинні мати право доступу до універсальної поштової служби, яка відповідала б пропозиції постійно надаваних на всій їхній території основних поштових служб за прийнятними цінами. Для цього країни-члени в рамках свого національного поштового законодавства або іншими звичайними засобами визначили значення відповідних поштових служб, а також умови якості й прийнятних цін з урахуванням одночасно потреб населення й своїх національних умов. У конвенції були розглянуто напрями в області: надання поштових послуг та їх тарифів; відповідальності поштових адміністрацій за порушення; положення для письмової кореспонденції та поштових посилок; служби EMS та інші.

3. Поштова конвенція, яка була укладена 5 жовтня 2004 р. у м. Бухарест (Румунія). У конвенції розглянуті питання у сферах:

- поштової безпеки – країни-члени затверджують і реалізують стратегію дій у сфері безпеки на всіх рівнях поштової експлуатації з метою підтримки і посилення довіри широких верств населення до поштових служб в інтересах всіх задіяних службовців. Така стратегія включає обмін інформацією стосовно збереження надійності й безпеки перевезення й транзиту поштових відправлень між країнами-членами;

- навколишнього середовища – країни-члени розробляють і здійснюють на всіх рівнях експлуатації пошти активну стратегію у сфері захисту навколишнього середовища й сприяють приверненню уваги до питань екології у рамках поштових служб;

- якості послуг – адміністрації повинні встановити й публікувати свої стандарти й норми у сфері доставки вхідних відправлень письмової кореспонденції та посилок й інших нормативів у сфері якості послуг поштового зв'язку.

4. Поштова стратегія на 2009–2012 роки, яка представлена та затверджена у 2008 р. під час 24-го Конгресу ВПС у м. Найробі (Кенія) і присвячена питанням глобального, регіонального та національного стратегічного планування у структурі поштового сектору. Основні цілі Найробіської поштової стратегії:

- поліпшувати функціональну сумісність, якість і ефективність тривимірної поштової мережі в інтересах задоволення потреб ринку й клієнтів;

- сприяти розвитку універсальної поштової послуги, адаптованої до соціального, економічного та науково-технічного оточення;

- сприяти стійкому розвитку поштового сектору та його економіці;

- сприяти зростанню обсягу поштового ринку та розвитку послуг поштового зв'язку.

5. Поштова стратегія на 2013–2016 роки, яка затверджена у 2012 р. під час 25-го Конгресу ВПС в м. Доха (Катар). Вона базується на всесвітній «дорожній карті» для поштових служб. У цій стратегії і пов'язаних з її виконанням програмах для органів ВПС визначаються чотири стратегічні мети, які вони будуть виконувати за підтримки всіх країн-членів і регіональних союзів:

Мета 1. Удосконалювати експлуатаційну взаємодію міжнародних поштових мереж. Ця мета була оцінена країнами-членами ВПС як найбільш важлива і спрямована на забезпечення ефективної експлуатації міжнародних поштових мереж. Це відноситься до фізичної, електронної/цифрової і фінансової мереж поштового сектору. Якість послуги залишається основним моментом першої мети

і внаслідок цього її головною програмою. Необхідно виділяти значну кількість коштів для забезпечення безпеки глобального поштового логістичного ланцюжка, а також для роботи з митними органами. Враховуючи складність поштових ринків в даний час, необхідно розробляти стандарти і правила у глобальному масштабі для забезпечення функціональної взаємодії в довгостроковій перспективі. Потрібно продовжувати роботу з удосконалення стандартів адресації. І нарешті, ІКТ та нові технології в загальному мають полегшувати доступ до послуг і підвищувати показники роботи.

Мета 2. Надавати технічні знання і досвід, пов'язані з поштовим сектором. Ця мета була встановлена на підставі того, що, мабуть, була відсутня систематична, надійна інформація про світовий поштовий сектор, яку ВПС міг би пропрацювати, скориставшись своїми знаннями та досвідом. Перша відповідна програма спрямована на підвищення обізнаності про ту роль, яку відіграє поштовий сектор для економічного розвитку в цілому. Інший важливий момент – це дати рекомендації країнам-членам в галузі управління їх універсальною послугою. Крім того, слід проводити дослідження поштового сектору та поштових ринків. З метою полегшення обробки пошти необхідно удосконалювати методи статистики та обліку витрат. І нарешті, слід посилити співпрацю із зовнішніми зацікавленими сторонами.

Мета 3. Просувати інноваційні продукти і послуги (розвиток тривимірної мережі). Своєю третьою метою ВПС прагне протистояти спаду основної діяльності в області письмової кореспонденції, допомагаючи своїм членам, представленими призначеними операторами, покращувати, модернізувати і диверсифікувати свої продукти і послуги з метою задоволення потреб клієнтури, що постійно змінюються. Для досягнення цієї мети у ВПС є безліч способів. Він може сприяти розвитку інноваційних продуктів, адаптованих до потреб клієнтури, таких як директ-мейл та поштові платіжні послуги. Потім на основі використання мережі Post ВПС надасть інфраструктуру, спеціально призначену для електронних поштових послуг. Інший важливий напрямок діяльності буде пов'язаний зі

зростанням міжнародної електронної торгівлі і, зокрема, з функцією поштового сектору щодо забезпечення потреб клієнтури, а також урядових цілей в таких областях, як економічний розвиток, охоплення послугами, торгівля на основі добре функціонуючої і такої, що відповідає потребам ринку, міжнародної мережі для доставки замовлених товарів. І нарешті, ВПС повинен забезпечити інноваційні процеси по всій тривимірній мережі поштового сектору.

Мета 4. Сприяти сталому розвитку поштового сектору. Заключною метою є сталий розвиток поштового сектору та ВПС. Поняття «сталий розвиток» повинно інтерпретуватися в широкому сенсі, оскільки воно включає економічні, соціальні аспекти, а також і питання навколишнього середовища. Перша відповідна програма присвячена питанню удосконалення системи оплати у відносинах між призначеними операторами. У швидко мінливих умовах ринку системи оплати для письмової кореспонденції, пакетів та посилок повинні бути добре адаптовані для того, щоб залишатися справедливими та ефективними для всіх. ВПС також має забезпечити відповідність своїх структур і процесів прийняття рішень потребам своїх членів. Крім того, необхідно сприяти розвитку концепції охоплення послугами, головним чином фінансовими, але не тільки ними. Що стосується роботи з соціальних питань та питань навколишнього середовища, то вона має бути продовжена у відповідності з тими напрямками, які проводилися в циклі 2009-2012 років.

Таким чином, аналіз основних завдань всесвітніх поштових стратегій свідчить про те, що, починаючи з Пекінської поштової конвенції, постають питання щодо якості послуг поштового зв'язку, зокрема розробляються норми та стандарти якості послуг, а в поштовій стратегії 2012 року вже йде мова про те, що необхідно виділяти значну кількість коштів для забезпечення безпеки глобального поштового логістичного ланцюжка, а також для роботи з митними органами.

Список використаних джерел:

1. Всесвітній поштовий союз. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Всесвітній_поштовий_союз (дата звернення: 28.02.2018).
2. Статут Всесвітнього поштового союзу. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_101 (дата звернення: 03.03.2018).
3. Всесвітня поштова конвенція. Указ Президента України № 316/2017 від 10.10.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/055_001-12 (дата звернення: 03.03.2018).
4. Правила надання послуг поштового зв'язку: Постанова Каб. Міністрів України від 05.03.2009 № 270. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/270-2009-%D0%BF> (дата звернення: 04.03.2018).

Фрадинський Олександр Анатолійович,
к.е.н., доцент, с.н.с.
завідувач відділу дослідження митних ризиків
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ЗАСТОСУВАННЯ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ ЗА ПОРУШЕННЯ АКЦИЗНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ТОРГІВЛІ ТЮТЮНОМ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ У І ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

У Російській імперії готовий до продажу тютюн, як привізний (імпортований), так і власного виробництва, підлягав оподаткуванню акцизом, сплату якого засвідчували бандеролі – особливого виду ярлики (аналог сучасної акцизної марки). Для імпортного тютюну зазначені бандеролі наклеювалися безпосередньо на митницях, а кількість бандеролей залежала від об'єму тари, в якій тютюн завозився на територію країни. Вартість самої бандеролі та роботи по її наклеюванні (без врахування сплаченого акцизу) становила 3 копійки сріблом.

Форма бандеролей визначалася Міністерством фінансів: для імпортного тютюну вона повинна була містити зображення орла та слова «*табакъ привозный*». Бандеролі виготовлялися Експедицією Державних паперів у встановлених розмірах, в різних кольорах, із водяними знаками та з метою оподаткування імпорту надсилалися до митниць через Департамент зовнішньої торгівлі. На митниці для обліку бандеролей велися дві книги: одна – для фіксації отриманих, а друга – для реєстрації використаних бандеролей. При втраті бандеролей посадова особа повинна була відшкодувати казні подвійну величину акцизу, зазначену на них.

Акциз встановлювався із врахуванням ваги тютюну у фунтах, або ж із кількості (як правило, для 100 сигар). При цьому його ставка визначалася в копійках сріблом. Найбільшу фіскальну віддачу мав тютюн для нюхання, ставки акцизу для якого залежали від його сорту: I сорт – 36 копійок, II сорт – 20 копійок, III сорт – 12 копійок. Сигари оподатковувалися теж залежно від трьох сортів, та ставка акцизу становила, відповідно 50, 30 та 16 копійок.

Контроль за дотриманням акцизного законодавства в Москві, Петербурзі та губернських містах було покладено на особливих акцизних наглядачів та їх помічників при Казенних палатах. Також у столицях, серед представників корчемної варти, виокремлювалися службовці, в обов'язки яких входив контроль за продажем тютюну кінцевому споживачу та які, при виконанні своїх службових обов'язків, зобов'язані були носити нагрудні знаки із надписами «*Корчемная стража по акцизу съ табаку*». У провінції боротьба з незаконним продажем тютюну була віднесена до компетенції митних та корчемних засідателів, міських та земських поліцій, представників місцевого управління, волосного та сільського керівництва. При Департаменті Мануфактур та Внутрішньої торгівлі створювався резервний фонд, який формувався за рахунок 50% від вартості штрафів та конфіскаційних виплат та використовувався міністром фінансів для заохочення місцевих чиновників, які показали відзначилися в процесі боротьби з незаконною торгівлею тютюном.

Основні штрафні санкції, що застосовувалися при виявленні порушень при торгівлі тютюном були наступні:

- при підробці бандеролей та їх завідомого використання – застосовувалися каральні заходи як за підробку державних паперів, з конфіскацією усього тютюну, виявлених інструментів, пристроїв, бандеролей та довічною заборонаю на виготовлення та продаж тютюну;

- при продажі тютюну без бандеролей, або ж при повторному використанні бандеролей: на перший раз здійснюється конфіскація усього виявленого тютюну; у разі повторного порушення – окрім конфіскації тютюну накладається додатковий штраф в розмірі вартості конфіскованого тютюну; у разі виявлення аналогічного порушення втретє – окрім конфіскації та штрафу, вилучаються усі інструменти, матеріали для підготовки тютюну до продажу, виробництво закривається назавжди, а його організатори отримують довічну заборону на підготовку та продаж тютюну;

- при виявленні таємного виробництва тютюну у промислових масштабах, із використання або невикористанням бандеролей, конфіскується увесь тютюн, матеріали, інструменти та тара для його фасування і продажу та додатково утримується штраф в розмірі 300 рублів сріблом, який використовується на потреби соціального захисту. Якщо таке таємне виробництво здійснюється в домашніх умовах, то сума штрафу становила 75 рублів сріблом. При цьому організаторам такої діяльності довічно заборонялося нею займатися;

- при виявленні таємного продажу тютюну кінцевим споживачам здійснюється конфіскація усього виявленого тютюну та тари для його продажу із одночасною довічною заборонаю на торгівлю тютюном;

- при фасуванні в тару тютюну більшої чи меншої маси від заявленого на бандеролі, або ж наклеюванні бандеролей більшої чи меншої вартості від необхідного, сплачується штраф за кожен фунт недостовірної маси: в перший раз 1,5 рубля, в другий раз – 3 рублі, в третій раз – 4,5 рублі сріблом. Якщо таке діяння буде вчинено в четверте – здійснюється конфіскація тютюну, інструментів,

матеріалів, тари для його фасування і продажу та довічно забороняється займатися такою діяльністю;

– при відсутності маркування ціни тютюну на його тарі друкованим способом або за допомогою грифів передбачалося штраф: при першому випадку – 15 рублів, при другому – 3 рублі, при третьому – 15 рублів сріблом із кожного виявленого фунту тютюну або сотні сигар. При здійсненні цього діяння вчетверте – відбувалася конфіскація тютюну, інструментів, матеріалів, тари для його фасування і продажу та довічно заборонялося займатися такою діяльністю.

При виявленні інших порушень акцизного законодавства у сфері торгівлі тютюном, покарання визначалося казенними палатами, при умові що поліцейським розслідуванням було зібрано достатньо доказів. Скарги на дії Казенних палат, а також випадки, що підлягали особливому розгляду надходили до Міністерства фінансів, де передавалися на розгляд Департаменту урядового сенату.

Тютюнові фабриканти та власники крамниць з торгівлі тютюном несли відповідальність за дії своїх підлеглих – прикажчиків та працівників. Якщо в результаті розслідування було встановлено, що протиправна діяльність здійснювалася без відома власників бізнесу, то справа передавалася до суду. Якщо за результатами судового розгляду вони не були звинувачені в участі чи поінформованості про порушення акцизного законодавства, тоді на них накладався грошовий штраф у розмірі від 75 до 900 рублів сріблом (на розсуд суду).

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновки про наявність в Російській імперії у середині XIX ст. сформованої системи акцизного оподаткування торгівлі тютюном, що включала в себе наступні елементи: законодавче забезпечення, органи державного контролю, сукупність дієвих штрафних санкцій.

Список використаних джерел:

1. Сводъ законовъ Россійской Имперіи повеленіѣмъ Государя Императора Николая Павловича составленный. Уставы казенного управления. Изданіе 1842 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id>

Хома Валерій Олександрович,
к.ю.н., доцент,
провідний науковий співробітник
відділу удосконалення протидії митним правопорушенням
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

КЛАСИФІКАЦІЯ РІВНІВ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ПЕРЕМІЩЕННЮ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ ТА СИРОВИНИ

Життєдіяльність сучасного суспільства характеризується наявністю стійких взаємозалежних факторів. Найрізноманітніші сфери діяльності організованих спільнот знаходяться у залежності між собою. Відповідно, пошук шляхів вирішення окремо взятої проблеми потребує всебічного аналізу та передбачає багатовекторність таких шляхів. Це повною мірою стосується сфери запобігання та протидії порушенням, пов'язаним з незаконним переміщенням через митний кордон різноманітних товарів, транспортних та інших засобів. Намагання досягнути позитивних результатів у протидії незаконному переміщенню наркотиків, зброї, товарів подвійного використання, алкоголю, тютюнових виробів та сировини, товарів, що порушують права інтелектуальної власності тощо будуть марними або малоефективними без урахування всього комплексу факторів впливу [1] на формування проблеми, а також на визначення шляхів та створення механізмів її вирішення.

Зокрема, якщо незаконне переміщення через митний кордон тютюнових виробів та сировини стосується двох країн, то вирішення проблеми, апріорі має узгоджуватись спільно та синхронно з урахуванням факторів впливу наявних у обох цих країнах. Якщо ми говоримо про наявний канал незаконного переміщення вказаних товарів через спільний кордон між Україною і Молдовою, то і проблему цього переміщення необхідно вирішувати синхронно з двох сторін. Малоімовірно досягнути якісного результату у вирішенні цієї проблеми лише окремо Україною чи окремо Молдовою. Тому є підстави здійснити видову класифікацію шляхів, або, застосувавши більш відповідне формулювання, рівнів формування дієвих механізмів запобігання незаконному переміщенню через митний кордон України тютюнових виробів та сировини. І в аспекті участі двох держав можна говорити про «двосторонній міждержавний рівень» формування таких механізмів. Проте, дуже часто незаконне переміщення тютюну має транскордонний характер, і відповідно поряд з «двостороннім міждержавним рівнем», цю проблему необхідно вирішувати на трьохсторонньому, а також «багатосторонньому міждержавному рівні». У свою чергу, наявність стійких міждержавних союзів таких як Європейський союз, а також країн, що претендують на вступ до цього союзу, яких ЄС спонукає до формування механізмів відповідного рівня впливу на проблему, що обговорюється.

Міждержавний механізм протистояння незаконному переміщенню через митний кордон тютюнових виробів та сировини включає у себе міждержавні двохсторонні, трьохсторонні та багатосторонні угоди. Зокрема, такі як ряд двосторонніх угод про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах між Україною та Білоруссю, Молдовою, Республікою Польща тощо. Окреме місце в цьому кваліфікаційному ряді угод займає Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом, що спонукає Україну до наближення свого законодавства до стандартів ЄС, а також суттєво активізує співпрацю між Україною та ЄС, зокрема щодо боротьби з контрабандою та іншими порушеннями митних правил, включаючи ті, де предметами порушень є тютюнові вироби.

До цього рівня формування вітчизняного механізму протидії незаконному переміщенню через митний кордон тютюнових виробів, адаптованого у механізм ЄС належить Директива 2014/40/ЄС «Про наближення законів, правил та адміністративних положень держав-членів, що стосуються виробництва, презентації та продажу тютюну та супутніх товарів та скасування Директиви 2001/37/ЄС», яку Україна мала би синхронно ратифікувати разом з ЄС 2016 року.

У свою чергу, глобальний характер загроз пов'язаних з незаконним переміщенням через кордон тютюну та тютюнових виробів спонукає до використання такого методу як укладення багатосторонніх угод. Такі угоди передбачають створення елементів механізму протидії через використання засобів, що стосуються сфери торгівлі, таких як міжнародна угода, наприклад Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі Всесвітньої митної організації. Або вплив на проблему незаконного обігу тютюнових виробів може також здійснюватися засобами боротьби за здоров'я людей через імплементацію положень Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну (далі – РКБТ ВООЗ).

Окрім правових засобів (міжнародних угод) вирішення проблеми контрабанди тютюнових виробів, застосовуються організаційні засоби, що передбачають створення спеціальних структур, діяльність яких має міждержавний трьохсторонній характер, наприклад Місія Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM), що об'єднує зусилля трьох згаданих суб'єктів міждержавних відносин. Також, до цього рівня взаємодії та співпраці відноситься діяльність ряду міждержавних структур з правоохоронними функціями Інтерпол, Європол тощо.

Поряд із тим у кожній із країн учасниць процесу створення механізмів протидії порушенням митних правил є свої специфічні фактори, обставини та умови існування проблеми, її значущість. Також у них є свій рівень можливостей впливу на проблему незаконного переміщення тютюнових виробів – це стосується системи юридичних, правових засобів та способів впливу на проблему, стан

законодавства, наявність повноважних органів влади та системи їх підрозділів, що безпосередньо здійснюють протидію з цим негативним явищем. Важливу роль у ефективності протидії на цьому рівні відіграє злагоджена дієва система управління, адекватні загрозам повноваження, відповідна професійна кваліфікація та матеріально-технічне оснащення цих органів та їх посадових осіб. При цьому важливо враховувати фактори політичного, економічного, ідеологічного, традиційного соціально-культурного ставлення до виготовлення та споживання тютюну [1]. Ці фактори відіграють надзвичайно важливу, подекуди вирішальну роль у розбудові дієвих механізмів протидії порушенням митних правил кримінального чи адміністративного характеру на цих рівнях, та поряд з тим, через свою масштабність потребують найбільш довготривалого, системного та значного зосередження зусиль як з боку держави, так і всього соціуму.

Враховуючи надзвичайно високий рівень взаємозалежних зв'язків між процесами, що мають глобальний світовий за масштабом характер, фактори, що мають місце в окремо взятих країнах, та внутрішньодержавні рівні вирішення проблеми незаконного переміщення через митний кордон тютюнових виробів формують надзвичайно різноманітну мережу взаємно проникаючих рівнів впливу на цю проблему, які поєднують між собою як схожі та і дещо відмінні механізми окремо взятих країн у єдиний глобальний механізм. Це, в свою чергу, дає можливість класифікувати їх за такими ознаками як масштаб дій, що вказує на межі формування та дії механізму або в межах однієї держави, або на міждержавному рівні. Також міждержавний рівень можливо структурувати за такою класифікаційною ознакою як кількість учасників спільних міждержавних дій. Що відображено у поданій нижче таблиці.

Таблиця 1 – Класифікація рівнів формування механізму запобігання та протидії незаконному переміщенню через митний кордон України тютюнових виробів та сировини

КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА	РІВЕНЬ	ФУНКЦІЇ МЕХАНІЗМУ НА ВІДПОВІДНОМУ РІВНІ
Масштаб дії	національний	формування законодавства формування повноважних органів забезпечення діяльності органів: - правове; - кадрове; - матеріально-технічне
	міждержавний	формування законодавчої бази формування повноважних органів забезпечення діяльності органів: - правове; - кадрове; - матеріально-технічне
Кількість учасників	двосторонній	формування законодавчої бази формування повноважних органів забезпечення діяльності органів: - правове; - кадрове; - матеріально-технічне
	трьохсторонній	
	багатосторонній	

Вважаємо, що основні функції цього механізму на відповідному рівні є тотожними і саме це дає можливість синхронізувати спільні дії держав та тим самим досягнути кращого результату. Ймовірно, що такий список ознак не є вичерпним і подальші дослідження призведуть до виокремлення інших класифікаційних ознак формування механізму запобігання та протидії незаконного переміщення через митний кордон України тютюнових виробів та сировини.

Отже, ефективно вплинути на описану проблему можливо на основі комплексного підходу шляхом поєднання взаємопов'язаних між собою та розташованих на різних взаємно проникаючих рівнях дій, щодо формування механізму запобігання та протидії незаконного переміщення через митний кордон України тютюнових виробів та сировини. При цьому національний механізм має гармонізовано, синхронно взаємодіяти на усіх рівнях з подібними механізмами інших держав.

Список використаних джерел:

1. Хома В. О. Класифікація напрямів удосконалення системи запобігання та протидії незаконному переміщенню товарів і транспортних засобів через митний

кордон України / В.О. Хома // Сталий розвиток економіки. – 2017. – № 3 (36). – С. 23–31.

2. Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі Всесвітньої митної організації [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/976_003/print1452599817725452

3. Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» /

4. ВР України. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/897_001

Хома Валерій Олександрович,
к.ю.н., доцент,
провідний науковий співробітник відділу
удосконалення протидії митним правопорушенням
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України
Молдован Ельвіра Степанівна,
к.держ.упр.,
старший науковий співробітник,
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України
Максименко Олександр Дмитрович,
головний державний інспектор
відділу оперативного реагування та протидії
контрабанді наркотиків і зброї
управління оперативного реагування
Департаменту організації протидії митним правопорушенням
та міжнародної взаємодії ДФС

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ПЕРЕМІЩЕННЮ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ТЮТЮНУ ТА ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

Однією із найбільш нагальних проблем українського сьогодення є створення загроз національній безпеці та завдання суттєвих збитків національній економіці шляхом систематичного вчинення митних правопорушень, у тому числі – незаконного переміщення тютюну і тютюнових виробів через митний кордон

України. Про гостроту зазначеної проблеми свідчать статистичні дані Державної фіскальної служби України (далі – ДФС), згідно із котрими можна простежити тенденцію до щорічного стійкого зростання вартості вилучених митницями ДФС тютюну та тютюнових виробів при їх відносно незмінному обсязі. Так, у 2016 році митницями ДФС вилучено 38,7 млн. шт. сигарет загальною вартістю 18,46 млн. грн., у 2017 році – 34 млн. шт. загальною вартістю 23,6 млн. грн., а протягом першого кварталу 2018 році – 18 млн. шт. загальною вартістю 25,1 млн грн.

Поряд із аналізом числової звітної інформації щодо незаконного переміщення тютюну та тютюнових виробів, що дає змогу сформулювати уявлення про потенційні збитки, котрі завдаються вітчизняній економіці та державному бюджету, й припустити масштаби соціальних негативних наслідків від насичення українського ринку тютюну та тютюнових виробів товарами не ідентифікованого або непевного походження, аналіз якісної сторони досліджуваних процесів створює передумови для формулювання переліку типових характеристик незаконного переміщення тютюну та тютюнових виробів через митний кордон України. Так, здійснений нами аналіз найбільш резонансних випадків незаконного переміщення тютюну та тютюнових виробів через митний кордон України дав змогу виділити такі типові характеристики цього негативного феномену: 1) переміщення тютюну та тютюнових виробів через митний кордон України є *тривекторним*, тобто, імпортом, експортом та транзитом; 2) незаконне переміщення тютюну і тютюнових виробів через митний кордон України відбувається *шляхом приховування у доволі нехарактерних інших товарах і сховках*, наприклад, у замороженому м'ясі та субпродуктах; 3) дане митне правопорушення вчиняється *із залученням посередників-власників складських приміщень*, у тому числі, поштових (наприклад, оператора поштових перевезень «SAT»).

Очевидно, що охарактеризований у кількісному та якісному розрізі стан речей потребує адекватного реагування з боку держави, інтереси котрої в даній сфері репрезентує ДФС. І таке реагування має місце, про що свідчать мало не щоденні факти виявлення, затримання та вилучення тютюну та тютюнових

виробів, які правопорушники намагалися незаконно перемістити через митний кордон України. Поряд із повсякденною роботою ДФС також систематично реалізує ряд заходів, спрямованих на запобігання та протидію незаконному переміщенню тютюну та тютюнових виробів через митний кордон України, у межах міжнародної співпраці. Наприклад, ДФС в період із 01.04.2017 по 30.04.2017 взяла участь в операції «ORBIS», завданням котрої було виявлення і перекриття каналів незаконного переміщення тютюну і тютюнових виробів на українсько-молдовському кордоні. За результатами операції митницями-учасниками було виявлено 38 фактів незаконного переміщення тютюну та тютюнових виробів через митний кордон, вилучено тютюнових виробів у кількості 494 440 шт. на загальну суму 464 984 грн. та 41 кг тютюну вартістю 31 160 грн.

Однак, необхідно наголосити, що ефективне запобігання та протидія незаконному переміщенню тютюну та тютюнових виробів через митний кордон України залежить, серед іншого, і від якісного стратегічного бачення вирішення поточної ситуації. Сприймаючи викладений вище тезис заледве не як аксіому, український законодавець розробив і затвердив Стратегію у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року (далі – Стратегія) [1]. Сам факт затвердження Стратегії можна розцінювати як офіційне визнання Кабінетом Міністрів незаконного обігу тютюнових виробів як національної проблеми, що призводить не лише до втрат бюджету, але й до виникнення і загострення соціальних ризиків, ризиків криміналізації суспільства, створює умови для розвитку тіньової економіки, зростання корупції тощо [2].

Метою цієї Стратегії є покращення здоров'я та добробуту населення шляхом зменшення обсягів незаконного виробництва та обігу тютюнових виробів в Україні, їх незаконного переміщення через митний кордон України. На досягнення цієї мети визначені напрями реалізації Стратегії, її фінансове забезпечення, організаційні заходи із забезпечення реалізації Стратегії, очікувані результати й контрольні показники реалізації Стратегії. Тобто, структурно й функціонально Стратегія є повноцінним нормативно-правовим підзаконним

актом, реалізація котрого суттєво би акселерувала процес подальшого генезису системи запобігання і протидії незаконному переміщенню тютюну та тютюнових виробів через митний кордон України. Проте, із практичної точки зору Стратегія досі залишається не витребуваним інструментом удосконалення чинної системи запобігання і протидії незаконному переміщенню тютюну та тютюнових виробів через митний кордон України, оскільки її реалізація є технічно неможливою без розробки, погодження і затвердження на відповідних рівнях Плану заходів із виконання Стратегії (далі – План).

Такий План структурно мав би містити завдання, визначені у Стратегії, заходи, спрямовані на реалізацію визначених завдань, строки та індикатори виконання, а також відповідальних виконавців. Ці елементи повинні деталізувати такі основні стратегічні напрями зменшення обсягів незаконного виробництва та обігу тютюнових виробів в Україні:

- удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів в Україні;
- контроль за переміщенням тютюнової продукції, сировини та виробничих матеріалів через митну територію України;
- протидія незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на території України;
- організаційні заходи щодо протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів в Україні.

Отже, у підсумку зазначимо, що для перетворення Стратегії у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року із виключно декларативного документа на дієвий інструмент удосконалення системи запобігання і протидії незаконному переміщенню тютюну та тютюнових товарів через митний кордон України необхідно завершити усі технічні та бюрократичні процедури її оформлення, зокрема, розробити, погодити, затвердити та активізувати План заходів із виконання Стратегії. Такий крок створив би передумови для розгортання ширшого діапазону діяльності органів ДФС у досліджуваний сфері та чітко би окреслив основні напрями подальшого руху

української держави щодо удосконалення системи запобігання і протидії незаконному переміщенню тютюну та тютюнових товарів через митний кордон України.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії у сфері протидії незаконному виробництву та обігу тютюнових виробів на період до 2021 року [Електронний ресурс] : розпорядження [видано Кабінетом Міністрів України 23.08.2017 № 570-р] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/570-2017-%D1%80>

2. Дикаленко М. Контрабанда сигарет – один з найприбутковіших і один з найменш «караних» видів нелегальної діяльності. Бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://business.ua/biznes/item/3177-kontrabanda-sigaret-odin-z-najpributkovishikh-i-odin-z-najmensh-karanikh-vidiv-nelegalnoji-diyalnosti>

Заяц Віктор Віталійович,
науковий співробітник відділу удосконалення
запобігання митним правопорушенням
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

КРАЇНА ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРУ ЯК СКЛАДОВА МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Здійснюючи державну митну справу, органи Державної фіскальної служби України (далі – ДФС), згідно зі ст. 544 Митного кодексу України (далі – МКУ) [1], виконують, серед іншого, завдання із:

- забезпечення справляння митних платежів, виконання зобов’язань, передбачених міжнародними договорами України з питань митної справи ...;
- проведення верифікації сертифікатів про походження товарів з України та видачі у встановлених випадках сертифікатів походження.

Країна походження вважається важливою ознакою товарів, що обертаються у міжнародній торгівлі, позаяк згідно зі ст. 36 МКУ вона визначається з метою оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України, застосування до них заходів нетарифного регулювання ЗЕД, заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України, а також забезпечення обліку цих товарів у статистиці зовнішньої торгівлі.

Ввізне та вивізне мито встановлюють на товари, що відповідно ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі цієї території (ст.ст.272, 273 МКУ).

Ввізне мито на товари, митне оформлення яких здійснюється в порядку, встановленому для підприємств, згідно зі ст. 280 МКУ нараховується за ставками Митного тарифу України.

«Демонтувати» митні бар'єри задля поживавлення зовнішньої торгівлі дозволяють угоди про вільну торгівлю, що укладаються між країнами як на двосторонньому, так й на багатосторонньому рівні.

Згідно з нормами ч.5 ст. 280 МКУ ввізне мито є диференційованим щодо товарів, що походять із держав, які спільно з Україною входять до митних союзів або утворюють з нею зони вільної торгівлі. У разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, застосовуються преференційні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

До товарів, що походять з України або з держав – членів Світової організації торгівлі, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України, якщо інше не встановлено законом.

До решти товарів застосовуються повні ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

Розмір преференційних, пільгових, повних ставок ввізного мита на товари визначається Митним тарифом, запровадженим Законом України від 19.09.2013 № 584 «Про Митний тариф України» [2]. Відзначимо, що колонка преференційної ставки ввізного мита у Митному тарифі України є неінформативною (незаповненою). Тому, для з'ясування преференційних умов постачань товарів, необхідно звертатись до положень укладених Україною міжнародних угод про вільну торгівлю.

Правила визначення країни походження товару, що містяться у Розділі II МКУ, ґрунтуються на положеннях Спеціального додатку К Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція), яка набула чинності для України 15.09.2011 [3].

Країною походження товару відповідно до положень ч. 2 ст. 36 МКУ вважається країна, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених МКУ.

Товарами, повністю виробленими в країні, згідно зі ст. 38 МКУ вважаються:

- 1) корисні копалини, добуті з надр цієї країни, в її територіальних водах або на її морському дні;
- 2) продукція рослинного походження, вирощена або зібрана в цій країні;
- 3) живі тварини, що народилися та вирощені в цій країні;
- 4) продукція, одержана від живих тварин у цій країні;
- 5) продукція, одержана в результаті мисливського або рибальського промислу в цій країні;
- 6) продукція морського рибальського промислу та інша продукція морського промислу, одержана судном цієї країни або судном, що орендоване (зафрахтоване) цією країною;
- 7) продукція, одержана на борту переробного судна цієї країни виключно з продукції, зазначеної у пункті 6 цієї статті;

8) продукція, одержана з морського дна або з морських надр за межами територіальних вод цієї країни, за умови, що ця країна має виключне право на розробку цього морського дна або цих морських надр;

9) брухт та відходи, одержані в результаті виробничих або інших операцій з переробки в цій країні, а також вироби, що були у вжитку, зібрані в цій країні та придатні лише для переробки на сировину (утилізації);

10) електроенергія, вироблена в цій країні;

11) товари, вироблені в цій країні виключно з продукції, зазначеної у пунктах 1-10 цієї статті.

З огляду на положення Кіотської конвенції, віднесення до встановленого МКУ переліку повністю вироблених в країні товарів, зокрема, електроенергії є сумнівним. Адже електроенергія, генерується з використанням, як відновлювальних природних джерел, так і ядерного та вуглеводного палива, що можуть бути імпортованими. Помилковим, відносно використаної у виробництві електроенергії, є також положення пункту 11 вищевказаного переліку. Адже, згідно з нормами стандартного правила 11, Розділу 1, Спеціального додатку К до Кіотської конвенції, ч.4 ст. 36 МКУ, для цілей визначення походження товарів не враховується походження енергії, що використовується для виробництва або переробки товарів.

У вказаній ситуації доцільно враховувати норми ч.3 ст. 1 МКУ та ст. 19 Закону України від 29.06.2004 № 1906 «Про міжнародні договори України» [4], якими передбачено, що якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. Також необхідно привести згадані вище норми ст. 38 МКУ у відповідність до положень Кіотської конвенції.

У разі, якщо у виробництві товару беруть участь дві або більше країн, країною походження товару вважається країна, в якій були здійснені останні операції з переробки, достатні для того, щоб товар отримав основні характерні

риси повністю виготовленого товару, що відповідають наведеним у ч. 2 ст. 40 МКУ критеріям достатньої переробки, заснованих на:

1) зміні коду товару згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) на рівні будь-якого з перших чотирьох знаків;

2) зміні за встановленими відсотками вартості товару в результаті його переробки (правило адвалорної частки);

3) виконанні визначених виробничих операцій, які вважаються достатніми для визнання товару походженням із тієї країни, де такі операції мали місце.

При цьому важливим для врахування при визначенні країни походження товару є принцип кумуляції (поєднання та накопичення показників походження товару), що зумовлює застосування преференційних ставок мита до товарів, поетапне виготовлення яких відбувалося на територіях країн-учасниць угод про вільну торгівлю.

Відповідно до положень ст. 39 МКУ під час випуску для вільного обігу на митній території України, товарами, повністю виробленими у вільних митних зонах на вказаній території, вважаються товари, визначені у ст. 38 МКУ.

Товари, згідно з ч. 2 ст. 39 МКУ, вважаються достатньо переробленими у вільних митних зонах, якщо:

1) товари, що декларуються, класифікуються в тарифній позиції іншій, ніж матеріали чи вироби, що походять з третіх країн і були використані для їх виготовлення;

2) у вартості товарів, що декларуються, частка доданої вартості становить не менш як 50 відсотків.

На відміну від вказаного у п. 1 ч. 2 ст. 40 МКУ критерію зміни коду товару згідно з УКТ ЗЕД на рівні будь-якого з перших 4-х знаків, застосоване у п. 1 частини 2 ст. 39 МКУ словосполучення «в тарифній позиції» є незрозумілим (некоректним). Очевидно, мало б йтися про зміну товарної позиції, якій відповідають перші чотири цифри у структурі 10-ти значного коду УКТ ЗЕД.

Зазначене підтверджується рекомендованим правилом 4 розділу 1 Спеціального додатку К до Кіотської конвенції, де вказано на необхідність використання Міжнародної конвенції про гармонізовану систему опису та кодування товарів під час застосування критерію суттєвої (достатньої) переробки.

Практично про це саме йдеться й у п. (і) ст.2 частини II Угоди про правила визначення походження з Додатку 1 до Угоди про заснування СОТ.

Тож вищезгадана у п.1 ч. 2 ст. 39 МКУ норма стосовно «тарифної позиції» потребує коригування.

Положення МКУ застосовуються для визначення походження товарів, на які при ввезенні в Україну поширюється режим найбільшого сприяння (непреференційне походження) (ч. 6 ст. 36 МКУ).

З метою застосування преференційних ставок мита, країна походження повністю вироблених або підданих достатній переробці товарів визначається за правилами, встановленими законами, а також міжнародними договорами України (ч. 7 ст. 36 МКУ).

Відзначимо, що наведені норми частин 6 та 7 ст. 36 МКУ узгоджуються з положеннями ст. 1 частини 1 Угоди про правила визначення походження, яка входить до Додатку 1 чинної для України з 2008 року Угоди про заснування Світової організації торгівлі [5].

Отже, усе вище викладене дає змогу сформулювати такі висновки та окреслити певні пропозиції:

1) необхідно гармонізувати згадані вище норми ст. 38, п.1 ч. 2 ст. 39 МКУ з відповідними положеннями Кіотської конвенції;

2) колонку преференційної ставки ввізного мита у Митному тарифі України (електронна версія) доцільно інформаційно вдосконалити (наповнити).

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : закон [прийнято Верховною Радою України 13.03.2012 № 4495-VI]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4495-17>.

2. Про Митний тариф України [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верховною Радою України 19.09.2013 № 584]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/584-18>.

3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/go/995_643.

4. Про міжнародні договори України [Електронний ресурс] : закон [прийнято Верховною радою України 29.06.2004 № 1906] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1906-15>.

5. Угода про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України» / ВР України. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/go/995_342.

Валігура Анастасія Тарасівна,
студентка III курсу Університету ДФС України
Науковий керівник:
Новицька Надія Володимирівна,
к.е.н.,
завідувач відділу акцизного оподаткування
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ СПРАВИ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ

Модернізація системи митного контролю є комплексним та вкрай складним завданням, реалізація якого неможлива без системних законодавчих перетворень.

Нова сторінка в історії зовнішньої торгівлі України та ЄС розпочалась на початку 2016 року зі створення зони вільної торгівлі передбаченою Угодою про асоціацію з 28 європейськими країнами. Основні частини Угоди присвячені ключовим реформам, економічному відновленню та зростанню, а також управлінню та секторальній співпраці у сферах промисловості, енергетики,

транспорту, охорони довкілля, соціального розвитку, безпеки населення, рівності прав, захисту споживачів, освіти, молоді та культури.

Угода про Асоціацію з ЄС вимагає безумовного впровадження низки положень митного законодавства ЄС (протягом 1-3 років). Зокрема, в митне законодавство України повинні бути імplementовані 70-80% положень Митного кодексу ЄС [1].

Також стратегічна реформа митної справи безпосередньо пов'язана з необхідністю виконання умов Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, інвестицій в модельні реформи та підтримку міжнародних донорів. Така стратегічна реформа також має ґрунтуватися на наступних керівних принципах, які мають бути втілені в концепції реформування української митниці:

1) діяльність української митниці має оцінюватися на основі системи розроблених Ключових показників ефективності;

2) подальше спрощення митних процедур в Україні у якості одного із наслідків матиме підвищення позицій України у міжнародних рейтингах інвестиційної привабливості та легкості ведення транскордонної торгівлі;

3) реформування української митниці є невід'ємним елементом інтеграції України до зони вільної торгівлі з ЄС;

4) пріоритетом діяльності української митниці повинна стати ефективна боротьба з переміщенням заборонених предметів (зброя, наркотики) [1].

Одним із найсуттєвіших показників розбудови митної справи в Україні є взаємодія між митними органами та платниками податків. Першим кроком на шляху до цього стало підписання Меморандуму про взаєморозуміння, у якому митні органи спільно з діловими колами узгодили основні напрямки вдосконалення митної справи [2].

Не менш важливим фактором для вдосконалення митної справи України є автоматизація процедур митного оформлення товарів, тобто максимальне виключення «людського фактору» при здійсненні митних процедур (обліку,

аналізу ризиків, відбору для пост-аудиту тощо), що має на меті значно зменшити корупційну складову в діяльності посадових осіб митниць.

Основні напрями реформування української митниці передбачають ряд комплексних завдань, зокрема, підвищення рівня довіри з боку бізнесу та впровадження громадського контролю за діяльністю митних органів. Одним із ключових стратегічних завдань визначено боротьбу з «сірим» та контрабандним імпортом товарів та їх подальшою реалізацією на внутрішньому ринку, що створить для бізнесу однакові умови та дозволить сконцентрувати зусилля митних органів на боротьбі з переміщенням через митний кордон України заборонених товарів (зброї, наркотиків тощо) [3].

Розглянувши стратегічні напрями розвитку митної справи доцільно також проаналізувати динаміку показників експорту та імпорту в Україні протягом останніх років.

У 2016 році сальдо торговельного балансу країни було від'ємним (1 млрд дол. США). При цьому у 2016 році, як і у 2015 році, в Україні продовжилося падіння обсягів як експортних, так і імпортних операцій (рис. 1).

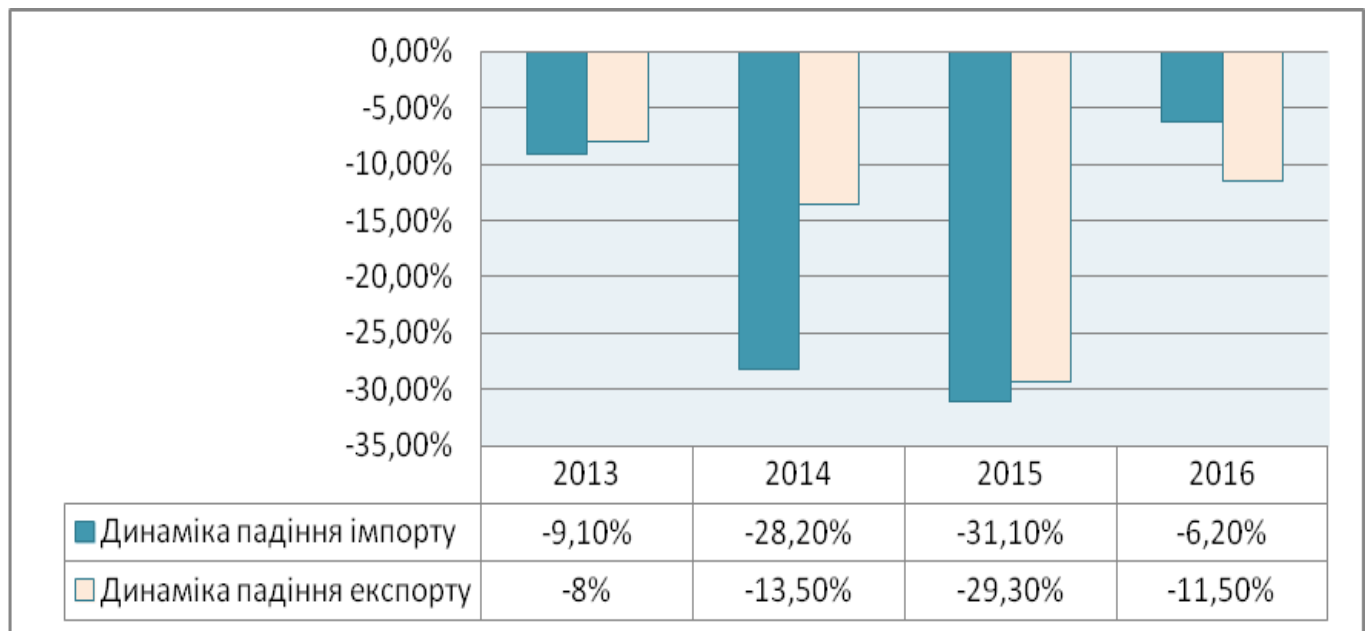

Рис. 1 – Динаміка падіння експорту та імпорту протягом 2013-2016 роках

Джерело: побудовано автором за даними сайту державної статистики України [4]

Так, динаміка падіння експорту та імпорту в Україні за 2010-2016 роки свідчить про те, що ситуація станом у 2015 році була найгіршою порівняно з останніми п'ятьма роками, що зумовлено падінням рівня життя населення та зниженням купівельної спроможності. Цей негативний тренд до цих пір не вдалося переломити, хоча протягом 2016-2017 років спостерігається деяке сповільнення темпів падіння експорту та імпорту. Скорочення експортної пропозиції зумовлене традиційними для України факторами: невисокою диверсифікацією товарної номенклатури та їхньою сировинною спрямованістю, а отже – вразливістю до слабкої кон'юнктури ринків збуту внаслідок економічного спаду в основних країнах-партнерах, а також введення ними різних протекціоністських заходів.

Як наслідок, структура експорту України продовжує змінюватися в бік збільшення частки товарів з низькою доданою вартістю. Зокрема, якщо у 2014 році продовольчі товари займали 30,5 % у структурі експорту, то у 2016 році – вже 45,9 %.

Провівши аналіз динаміки падіння експорту та імпорту, доцільно також розглянути стан гармонізації митних процедур між Україною та ЄС. За експертними оцінками Європейської бізнес асоціації в період 2010-2016 роках кількість часу, витраченого на митні процедури для 1 поставки в Україні зменшилась з 2,4 днів до 4 робочих годин завдяки впровадженню у 2010 році електронного митного декларування, яке з січня 2017 року стало обов'язковим [4].

Крім того, з 1 серпня 2016 року на митницях стартувала автоматизована система митних послуг «Єдине вікно», яка формує новий порядок взаємодії митних та контрольних органів із суб'єктами зовнішньоекономічних відносин. Зокрема передбачається спрощена процедура прийняття рішення контрольними органами, що суттєво скорочує час на проведення процедур. Єдина електронна база даних дозволить різним службам в автоматичному режимі обмінюватися інформацією про вантаж, який проходить через кордон України [5].

Отже, аналізуючи ситуацію в Україні, можна стверджувати, що процеси реформування митної справи в умовах європейської економічної інтеграції відбуваються повільно. Україна важко виконує зобов'язання щодо побудови ефективної функціональної структури митниці, механізму громадської оцінки керівництва митних органів та їх комунікацій з бізнесом, протидії корупції на митниці, гармонізації митних процедур, а також автоматизації митної справи, в основному через відсутність або неузгодженість законодавчих актів. І тому митниці ДФС повинні максимально сприяти та забезпечувати процеси євроінтеграції, а не створювати проблеми на шляху торгівлі та інвестицій. Перспективи подальших досліджень в обраному напрямі зумовлені необхідністю розробки реформ митної справи в Україні, спрямованих на боротьбу з контрабандою та зменшення черг на кордонах з ЄС.

Список використаних джерел:

1. Акуленко Л. Початок режиму вільної торгівлі з ЄС. Які зміни чекають на український бізнес [Електронний ресурс] / Л. Акуленко, О. Бровко, В. Микуляк // Європейська правда. – 2015. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/11/26/7041241/>
2. Основні напрями реформування Української митниці (проект). URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/146951.html>
3. Леснікова М. В. Статистичні класифікації у зовнішній торгівлі послугами, огляд та застосування / М. В. Леснікова // Статистика України. – 2015. – № 2. – С. 58–63.
4. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
5. Проект Закону про Національну митну службу України, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57655

Копотун Анастасія Михайлівна,
студентка групи МСБі 15-2 Університету ДФС України
Науковий керівник:
Стародуб Дмитро Миколайович,
к.ю.н.,
старший науковий співробітник відділу
дослідження прямого оподаткування
НДІ фіскальної політики
Університету ДФС України

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ З РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ КОРДОНАМИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ РИЗИКІВ У МИТНІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ

Враховуючи амбіційні зовнішньоекономічні плани України в світові процеси, базовою вимогою виступає наближення механізмів та інструментів здійснення митної справи до рівня світової практики. При цьому, базовим механізмом виступає саме комплексна розгалужена система управління митними ризиками [1].

Одним із завдань, які вирішуються в межах управління в митній системі, як елемента або підсистеми державного управління в цілому, є адміністрування митних ризиків.

Дослідженню особливостей адміністрування митних ризиків при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в Новій Зеландії присвячено численні публікації провідних зарубіжних та вітчизняних економістів, таких як: О. В. Комаров, Р. Фолі, Б. Нортвейн, А. П. Бойко, А. Войкулет, Р. Бергамі, П. В. Пашко, О. Є. Сушкова та ін.

У Новій Зеландії ризики визначаються для кожного з десяти ключових клієнтських сегментів. Вони групуються за профілем, за яким слідує опис конкретних ризиків та підходи, які будуть використовуватися для їх ліквідації. В Україні створення бази даних щодо ризиків та їх аналізу здійснюється відповідно до Митного кодексу України (далі – МКУ) та Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для

визначення форм та обсягів митного контролю, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 № 684 [2, с. 2].

Митна служба Нової Зеландії є одним з лідерів впровадження та розбудови механізмів державного ризик-менеджменту в митній галузі. Основоположною теоретичною базою застосування управління ризиками всіма передовими митними службами світу нині визнаний міжнародний стандарт AS/NZS ISO 31000:2009, розроблений митними службами Австралії та Нової Зеландії. Австралійсько-новозеландський стандарт пізніше був включений до рекомендацій з ризик-менеджменту WCO та інтегрований до глави 6 Кіотської конвенції [3].

Головною функцією митної служби Нової Зеландії є правоохоронна – захист кордону, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушенням митних правил.

У 2016-2017 роках митна служба Нової Зеландії завершила формування Спільної системи управління кордонами (JBMS), яка була прийнята у 2007 році. Це включає єдине торгове вікно, що дозволяє клієнтам відповідати інформаційним вимогам Митниці та Міністерству промисловості (MPI) через єдиний електронний канал, що виключає дублювання та зменшення витрат трейдерів. У рамках JBMS у 2015-2016 роках запроваджено більш складні інструменти визначення ризиків, які дозволили поліпшити профілі ризику, моделювання і орієнтування прикордонних підрозділів. Ці інструменти використовуються новою спільною прикордонною аналітичною командою (включаючи митницю, MPI та Міністерство бізнесу, інновацій та зайнятості) [5]. Запровадження додаткових інструментів визначення ризику, які спочатку мали бути останньою частиною реалізації проекту, було призупинено у липні 2016 року. Це було зроблено для того, щоб можна було завершити розробку TSW (єдиного торговельного вікна) для трейдерів, що у свою чергу полягає у використанні нових форм повідомлень про переміщення товарів на основі стандарту WCO3.

Повна користь JBMS для управління ризиками буде отримана після того, як буде зібрано базу даних у новому форматі повідомлень TSW за два роки. Нові

формати надають кращі дані для аналізу, що дозволяє митним органам Нової Зеландії повністю розрізняти стандарти та відхилення для оцінки ризиків та виявлення порушень.

Митна служба Нової Зеландії приділяє велику увагу цільовому ризику на джерело – офшори. Вона зміцнює відносини з зарубіжними правоохоронними органами та агентствами обмінюючись інформацією [5]. Значна частина співробітників митної служби Нової Зеландії знаходиться за кордоном, що дозволяє здійснювати більший вплив на нелегальні ланцюги постачання заборонених товарів [5].

Нова Зеландія підписала Угоду про взаємне визнання (MRA) з австралійським Департаментом імміграції та охорони кордонів. Через MRA країни взаємно визнають програми забезпечення безпеки ланцюга постачання, надання затверджених експортерів з ринковою перевагою через більш швидку обробку з меншою кількістю перевірок на кордонах та пріоритет у торгівлі [5].

Управління ризиками в митній галузі розглядається митною службою Нової Зеландії як певна культура, процеси, система й структури, розбудова яких спрямована на управління потенційними ризиками та їх несприятливими наслідками. Воно здійснюється з урахуванням установлених на національному рівні пріоритетних напрямів функціонування NZCS: торгівля, подорожі, захист та збори, а також визначення об'єктами контролю осіб, товарів і транспортних засобів.

У структурі NZCS функції оцінювання, встановлення пріоритетів і розробки рекомендацій з усунення ризиків здійснює розвідувальна група. Функціонування групи будується на фундаментальному принципі: ті, хто оцінюють ризик, не мають ним керувати, що може стати дуже актуальним в Україні [4, с. 5].

Оцінюванням загроз та визначення ризиків, пов'язаних з кордоном, у Новій Зеландії займається Інтеграційно-цільовий та операційний центр (Integrated Targeting and Operations Centre – ІТОС), що відповідає за розподіл ресурсів, спрямованих на забезпечення ефективності даного процесу. Уся інформація

стосовно окремих осіб, товарів і транспортних засобів, що є ризикованою, акумулюється в ІТОС для планування, ініціювання та координації відповідних заходів реагування на операційному рівні [6].

На нашу думку, розбудова Єдиної системи управління кордонами на основі досвіду Нової Зеландії для заміни застарілих та обмежених систем, які забезпечать міжвідомчий підхід до оцінювання та визначення ризиків, пов'язаних із кордоном, має стати напрямом розбудови системи митного контролю в Україні. А використання ризик менеджменту на основі стандарту розробленого Австралією та Новою Зеландією дасть змогу ДФС вийти на новий рівень в захисті національних інтересів при переміщенні через кордон товарів, робіт та послуг.

Список використаних джерел:

1. Комаров О. В. Світова та європейська практика з реалізації механізмів управління кордонами та адміністрування ризиків у митній галузі в контексті гарантування державної безпеки / О. В. Комаров // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління. – 2013. – № 2. – С. 170-178.

2. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю [Електронний ресурс] : наказ [видано Міністерством фінансів України 31.07.2015 № 684] // База даних «Законодавство України» /ВР України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#n230>

3. AS/NZS 4360:1995 (4360:1999; 4360:2004). Risk Management [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org>.

4. Foley R. Managing risk in customs. Lessons from the New Zealand Customs Service / Rebecca Foley, Bruce Northway // Investment climate in practice. – 2010. – № 12. – Р. 1–8.

5. New Zealand customs service annual report 2016/17 (b.24 ar (2017)) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.customs.govt.nz/globalassets/documents/corporate-documents/nzcs-annual-report-2016-2017.pdf>

6. New Zealand Customs Service Workforce Strategy 2012-2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.nz>.

Тригуб Світлана Едуардівна,
студентка групи МЕН-15-1 Університету ДФС України

Науковий керівник:

Новицька Надія Володимирівна,

к.е.н.,

завідувач відділу акцизного оподаткування

НДІ фіскальної політики

Університету ДФС України

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

На сьогоднішньому етапі розвитку в ході становлення митної політики України та ефективного здійснення митно-тарифного регулювання досить корисним є використання зарубіжної практики, а саме – досвіду розвинених країн, яким вдалося створити ефективну систему митно-тарифного регулювання. Тож доцільно розглянути та проаналізувати особливості митно-тарифного регулювання провідних країн світу, а також наголосити на тих інструментах, які б дозволили підвищити ефективність реалізації митної політики України.

Загалом, у розвинених країнах світу митно-тарифне регулювання експортно-імпортних операцій відповідає вимогам організацій міжнародного рівня. Наприклад, у країнах з ринковою економікою, з ціллю стимулювання надходження до країни капіталу, мито на експорт не використовують, оподаткуванню митом підлягають імпортні операції. Щодо країн з перехідною економікою, то більша частина із них на різних стадіях свого розвитку використовували зовнішню політику, суть якої полягала у заохоченні експорту готової продукції та стимулюванні комплектуючих матеріалів при імпорті для розвитку власного промислового виробництва.

Митно-тарифне регулювання є тим захисним механізмом, який так потрібен для національного товаровиробника в умовах посиленої міжнародної конкуренції.

Як ключовий інструмент здійснення ЗЕД, він ефективно використовується багатьма розвиненими країнами [1].

Досить цікавим є досвід Японії у сфері митного регулювання. Для цієї країни не є характерним використання антидемпінгових ставок регулювання, натомість застосовується жорсткий комплекс технічних вимог – стандарти, сертифікація, інспекція якості, вимоги техніки безпеки, що запобігає ввезенню на територію Японії продукції низької якості. У сучасному митному тарифі Японії ставки мита згруповані у чотири категорії: загальні ставки мита, ставки мита, зафіксовані в ГАТТ/СОТ, преференційні ставки; тимчасові ставки мита, що реалізуються на підставі Закону про тимчасові тарифні заходи. Також в Японії використовується політика ескалації, що також є характерним і для США [2].

Так, у США використовується модель заохочення іноземного капіталу шляхом заборони експортного мита. Середній рівень митних ставок, які застосовуються, складає 3 % для сільськогосподарської і 5 % для промислової продукції. Для окремих категорій товарів (тютюн, овочі, кераміка, бензольні хімікати, текстиль і одяг) рівень середньоарифметичних ставок значно вищий (іноді він досягає 20 %) [2].

У Європейському Союзі митний тариф є одним з ключових інструментів імпортного регулювання. Крім національних тарифів існують митні тарифи в рамках національних торгово-економічних об'єднань країн, а учасники таких об'єднань встановлюють загальний митний тариф у торгівлі з третіми країнами.

Розміри митних ставок на конкретні товари встановлені залежно від ступеня їх обробки: якщо ввезення на територію країн-учасниць ЄС практично всіх сировинних товарів здійснюється безмитно або з невеликим обкладанням, то мита на напівфабрикати помітно зростають і досягають максимуму у випадку ввезення готових виробів. Як правило, більш високі ставки мита передбачені для товарів, що конкурують із продукцією західноєвропейських фірм: до таких товарів належать текстильні вироби, взуття, велика кількість інших товарів широкого вжитку, у тому числі продовольчих, хімічна продукція, прокат чорних металів [3].

Митний тариф Польщі передбачає чотири види митних ставок: основні (конвенційні), преференційні, автономні та знижені. Знижені ставки застосовуються для країн, які підписали угоди про вільну торгівлю з Польщею – це країни Центральної Європейської зони вільної торгівлі (ЗВТ), члени ЗВТ Європейського Союзу (ЄС), держави Балтії. У цілому можна зазначити, що, на відміну від українського законодавства, норми митного законодавства Польщі та порядок застосування інструментів митно-тарифного регулювання дуже наближені до вимог та норм ЄС.

Митна політика Угорщини, так само, як і інших постсоціалістичних членів ЄС (Словенії, Словаччини), характеризується перехідним станом від політики захисту національної економіки від імпортової експансії до лібералізації торговельної політики під тиском СОТ, намаганням уникнути різкого зниження митних ставок та зберегти елементи державної підтримки сільського господарства та інших вразливих галузей економіки [3].

На сьогодні вже можна помітити позитивні зрушення в митному законодавстві. Останніми стали зміни щодо ввезення товарів з-за кордону. З 1 січня 2018 року набув чинності Закон України від 7 грудня 2017 року «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році». Окрім іншого, Закон змінює максимальну суму, на яку одна особа може ввезти товар з Польщі в Україну без сплати мита. Якщо раніше з Польщі можна було привезти товару не більше, аніж на 500 євро без сплати мита, то відтепер ввіз товарів на цю суму можливий лише за дотримання одночасно двох умов: якщо особа була відсутня в Україні довше, ніж 24 години; якщо особа не перетинала український кордон більше, аніж один раз за останні 72 години (тобто три доби). Такі нововведення зроблять не вигідним, так званий «човниковий» бізнес, тобто обмежать діяльність тих людей, які заробляють на життя тим, що перевозять різноманітні товари через західний кордон, або просто їздять туди на закупи для власних потреб [4].

Проте залишається ще досить багато нерозв'язаних проблем у здійсненні ефективного митного регулювання в Україні. Для України суттєвим недоліком є фіскальне спрямування мита, тобто його основне призначення визначається потребами держави у грошових коштах. Тоді як, у розвинутих країнах пріоритетною є регулююча функція, де надходження від справляння імпортного мита складають не більше 0,3% ВВП, в Україні митні надходження відіграють вагомую роль у процесі наповнення державного бюджету. Виконання митними органами України насамперед фіскальної функції створює перешкоди для міжнародного співробітництва та ефективної боротьби з митними правопорушеннями. Таким чином, зростають масштаби ухилення від сплати податків, зменшується конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника, не приділяється належна увага розвитку міжнародного співробітництва тощо [2].

Україні для покращення ситуації в системі митно-тарифного регулювання доцільно використовувати аналогічний досвід країн Центральної Європи, які вирішували подібні проблеми в формуванні митної політики. Необхідно також впровадити систему аналізу ризиків та пост-аудиту для уникнення митних правопорушень митного законодавства. У даному випадку доцільно скористатися досвідом США та Японії, а також націлитися на звуження діапазону товарної номенклатури, що допоможе уникнути труднощів при ідентифікації товарного коду.

Список використаних джерел:

1. Сторожук О. В. Митно-тарифне регулювання як фактор забезпечення зовнішньоекономічної безпеки в умовах євроінтеграції / О. В. Сторожук, Г. М. Свириденко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 17. – С. 94–98.
2. Гелюта Д. Митне регулювання: особливості діяльності митних органів в Україні та зарубіжних країнах [Електронний ресурс] / Дмитро Гелюта // Науковий блог національного університету «Острозька академія». – 2014. – Режим доступу:

<https://naub.oa.edu.ua/2014/mytne-rehulyuvannya-osoblyvosti-diyalnosti-mytnyh-orhaniv-v-ukrajini-ta-v-zarubizhnyh-krajinah/>.

3. Порівняльний аналіз умов участі України у Світовій організації торгівлі з іншими членами багатосторонньої торговельної системи [Електронний ресурс] / [Р.В. Бойко, О.М. Семененко, Ю.Б. Добровольський та ін.]. – 2014. – Режим доступу : http://www.hups.mil.gov.ua/periodic-app/article/3574/zhups_2014_2_54.pdf

4. Штифурко Т. Зміна митних правил: кінець «човникового» бізнесу чи нові схеми на кордоні? [Електронний ресурс] / Тетяна Штифурко // ІА ЗІК. – 2017. – Режим доступу: https://zik.ua/news/2017/12/16/zmina_mytnyh_pravyl_kinets_cho_vnykovogo_biznesu_chy_novi_shemy_na_kordoni_1226919.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОЇ СПРАВИ

**Збірник тез
Науково-практичної інтернет-конференції
«Удосконалення правового регулювання митної справи»
(Хмельницький, 16 травня 2018 року)**

**Відповідальний редактор
Хома В.О.**

**Технічне редагування
Капітанець С.В., Молдован Е.С., Яковенко О.В.**

**Макет і верстка
Миронов О.В.**

Мережеве електронне видання
Умовн.-друк. арк. 3,78. Об'єм файлу – 650 КБ.